३. भागीदारीची पुनर्रचना (Reconstitution of Partnership)
भागीदाराचा प्रवेश (Admission of Partner)

अभ्यास घटक

३.१ भागीदारीची पुनर्रचना अर्थ

३.१.१ पुनर्रचनेचे विविध प्रकार

३.२ भागीदाराचा प्रवेश

३.२.१ गरज

३.२.२ नवीन भागीदाराने आणलेले भांडवल

३.२.३ नफा वाटपाचे नवीन प्रमाण

३.२.४ त्यागाचे प्रमाण

३.२.५ ख्यातीचा अर्थ

३.२.५.१ ख्याती मूल्यांकनाच्या पद्‌धती

१) सरासरी नफा पद्‌धती

२) अतिरिक्त नफा पद्‌धती

३.२.५. ख्यातीची हाताळणी

३.२.६ संपत्ती व देयतांचे पुनर्मूल्यांकन

३.२.७ संचित नफातोट्याचे समायोजन

३.२.८ भांडवलाचे समायोजन

क्षमता विधाने (Competency Statement)

❑ *या प्रकरणाचा अभ्यास केल्यानंतर विद्यार्थी :*

- *भागीदारीच्या पुनर्रचनेचा अर्थ व प्रकार समजतो.*
- *भागीदाराच्या प्रवेशचा अर्थ व गरज समजतो.*
- *भागीदाराच्या प्रवेशासंबंधी समायोजनांचा अभ्यास करतो.*
- *नफा-तोटा वाटपाचे व त्यागाचे नवीन प्रमाण काढतो.*
- *ख्यातीचे मूल्य काढण्याच्या विविध पद्‌धती व हाताळणी जाणतो.*
- *संचित नफा/ तोट्याची लेखांकीय हाताळणी जाणतो.*
- *संपत्ती व देयतांच्या पुनर्मूल्यांकनाच्या समायोजन नोंदीची आवश्यकता समजून घेतो.*
- *नवीन नफा विभाजनाच्या प्रमाणात भांडवलाचे समायोजन करतो.*

३.१ भागीदारीची पुनर्रचना अर्थ (Meaning of Reconstitution of Partnership) :

भागीदारांचा संबधातील बदल म्हणजे भागीदारीची पुनर्रचना होय. भागीदारांमध्ये झालेल्या नवीन करारामुळे भागीदारांच्या आपसातील संबंधात बदल होतो तसेच, भागीदारीच्या नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात बदल होतो. खालील प्रकारे हा बदल भागीदारी संस्थेत होत असतो. :

पुनर्रचनेचे विविध प्रकार (Different forms of Reconstitution) :

१) **विद्यमान भागीदारांच्या नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात बदल (Change in Profit - sharing of existing Partner)**

विद्यमान भागीदार नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात बदल करण्याचा निर्णय घेवू शकतात. एक भागीदार दुसऱ्या भागीदाराचा नफ्यातील हिस्सा खरेदी करू शकतो. यामुळे भागीदारीचा जुना करारनामा रद्द होतो आणि नवीन करार अंमलात येऊन नफा-तोटा वाटपाचे नवीन प्रमाण लागू होते.

२) **भागीदाराचा प्रवेश (Admission of a Partner)**

जेव्हा नवीन भागीदार भागीदारीत प्रवेश घेतो, तेव्हां तो भांडवल आणि ख्यातीतील हिस्सा आणतो. जुने भागीदार आपल्या हिश्यातून नवीन भागीदाराला हिस्सा देतात, पर्यायाने त्याग करतात. त्यामुळे भागीदारीचा करार बदलतो.

३) **भागीदाराची निवृत्ती (Retirement of a Partner)**

जेव्हा भागीदार निवृत्त होतो तेव्हां त्याला नफ्यातील हिस्सा, भांडवल, निधीतील हिस्सा आणि ख्यातीतील हिस्सा द्यावा लागतो. यामुळे जुन्या भागीदाराच्या लाभाच्या प्रमाणात वाढ होते आणि नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण बदलते.

४) **भागीदाराचा मृत्यू (Death of a Partner)**

जेव्हा एखाद्या भागीदाराचा मृत्यू होतो. तेव्हां त्याच्या कायदेशीर वारसास त्याचा व्यवसायातील हिस्सा द्यावा लागतो. त्यामुळे नियमीत (उरलेले) भागीदारांचे नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण बदलते आणि जुना भागीदारीचा करार रद्द होतो.

३.२ भागीदाराचा प्रवेश (Admission of a Partner) :

भारतीय भागीदारी कायदा १९३२ च्या कलम ३१ (१) नुसार वर्तमान (ह्यात) सर्व भागीदारांच्या संमतीने नवीन भागीदारास भागीदारीत प्रवेश दिला जातो. नवीन भागीदार भागीदारीत भांडवल आणि ख्यातीतील हिस्सा आणतो. यामुळे त्याला भविष्यात होणाऱ्या नफ्यात हिस्सा प्राप्त करण्याचा अधिकार मिळतो.

या प्रकरणात अस्तित्वात असलेल्या भागीदारी संस्थेत नवीन भागीदाराला प्रवेश देण्यासंबंधीचा लेखांकनाची हाताळणी कशी करावी यासंबंधीची माहिती दिलेली आहे.

३.२.१ गरज (Need) :

सहसा भांडवलाची वाढ आणि नवीन भागीदाराचे व्यवसायिक कौशल्य ह्या गोष्टी लक्षात घेऊन भागीदारीचा विकास व प्रगती करण्याच्या उद्देशाने नवीन भागीदाराला प्रवेश दिला जातो.

३.२.२ नवीन भागीदाराने आणलेले भांडवल (Capital brought by new partner) :

भागीदारी संस्थेच्या भांडवलात वाढ व्हावी या उद्देशाने नवीन भागीदाराला भागीदारीत प्रवेश दिला जातो. नवीन भागीदार रोख किंवा इतर साधन सामग्रीच्या स्वरूपात भांडवल आणत असतो. नवीन भागीदार, भागीदारीच्या करारातील तरतुदीनुसार भांडवल आणत असतो. :

नवीन भागीदाराने आणलेल्या भांडवलाची नोंद जमा खर्चाच्या पुस्तकात खालील प्रमाणे होते.

व्यवहार	किर्दनोंद
नवीन भागीदाराने भांडवल रोख आणल्यास	रोकड / बँक खाते ....नावे. नवीन भागीदाराचे भांडवल खात्याला
नवीन भागीदाराने भांडवल म्हणून एखादी संपत्ती आणल्यास –	विशिष्ट संपत्तीचे खाते ....नावे. नवीन भागीदाराचे भांडवल खात्याला

नवीन प्रमाण (New ratio)

जेव्हा नवीन भागीदाराला भागीदारीत प्रवेश दिला जातो, तेव्हां विद्यमान भागीदारांच्या नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात बदल होतो आणि नवीन भागीदाराला विचारात घेऊन नवीन नफा-तोटा प्रमाण काढावे लागते. तेव्हा खालील सुत्राचा वापर करतात.

१ - नवीन भागीदाराचा हिस्सा - शिल्लक नफा

नवीन प्रमाण = जुने प्रमाण × शिल्लक प्रमाण (नफा)

किंवा

जेव्हा जुन्या भागीदारांचे त्यागाचे प्रमाण दिले असेल तेव्हा नवीन प्रमाण खालील प्रमाणे काढावे.

नवीन प्रमाण = जुने प्रमाण - त्यागाचे प्रमाण

त्यागाचे प्रमाण (Sacrifice Ratio) :

जेव्हा नवीन व्यक्तीला भागीदारीत प्रवेश दिला जातो, तेव्हा जुने भागीदार, नवीन भागीदाराला आपल्या नफ्यातील हिश्याचा त्याग करतात. या प्रमाणाला त्यागाचे प्रमाण सुद्धा म्हणतात. हप्ता पद्धतीत ख्याती खाते उघडण्यासाठी या प्रमाणाचा उपयोग करतात.

त्यागाचे प्रमाण = जुने प्रमाण - नवीन प्रमाण

भागीदाराच्या प्रवेशामुळे नफा वाटपाच्या प्रमाणात होणारे बदल (Change in the Profit sharing ratio due to admission of a partner)

उदाहरण १ नवीन प्रमाणाचे आगणन (Calculation of New ratio)

मोहन आणि गणपत २:३.या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. त्यांनी भविष्यातील १/४ हिश्यासाठी चंद्रकांतला प्रवेश दिला. त्यांचे नवीन लाभ वाटपाचे प्रमाण खालील प्रमाणे राहील.

शिल्लक नफा = १ – नवीन भागीदाराचा नफ्यातील हिस्सा

$= १ - \frac{१}{४} = \frac{३}{४}$ उर्वरीत नफा

नवीन प्रमाण = जुने प्रमाण × शिल्लक नफा

मोहनचे प्रमाण $= \frac{२}{५} \times \frac{३}{४} = \frac{६}{२०}$

गणपतचे प्रमाण $= \frac{३}{५} \times \frac{३}{४} = \frac{९}{२०}$

चंद्रकांतचे प्रमाण $= \frac{१}{४} \times \frac{५}{५} = \frac{५}{२०}$

नवीन नफा वाट्याचे प्रमाण ६:९:५

उदाहरण २ त्यागाच्या प्रमाणाचे आगणन (Calculation of Sacrifice Ratio)

अ आणि **ब** ६:४. या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात क ला भागीदारीत प्रवेश देण्यात आला. अ, ब, क यांचे नवीन नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण १० : ६: ४ असे आहे.

त्यागाचे प्रमाण = जुने प्रमाण – नवीन प्रमाण

'अ' चे त्यागाचे प्रमाण $= \frac{६}{१०} - \frac{१०}{२०} = \frac{१२० - १००}{२००}$

$$= \frac{२०}{२००} = \frac{२}{२०}$$

'ब' च्या त्यागाचे प्रमाण $= \frac{४}{१०} - \frac{६}{२०} = \frac{८० - ६०}{२००}$

$$= \frac{२०}{२००} = \frac{२}{२०}$$

'अ' आणि 'ब' च्या त्यागाचे प्रमाण $\frac{२}{२०} : \frac{२}{२०}$ किंवा २:२ , १:१ म्हणजे समप्रमाण.

उदाहरण ३ त्यागाचे प्रमाण आणि नवीन प्रमाणाचे आगणन (Calculation of Sacrifice Ratio and New Ratio)

प्रवीण आणि नवीन ७:३ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. त्यांनी रिनाला $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी भागीदारीत प्रवेश दिला, जो प्रवीण आणि नवीनकडून समप्रमाणात घेणार आहे. तेव्हा त्यागाचे प्रमाण आणि नवीन नफा वाट्याचे प्रमाण काढून दाखवा.

प्रवीण व नवीन यांचे त्यागाचे प्रमाण $=$ १:१ $\frac{१}{२} : \frac{१}{२}$ (समान)

प्रवीणचा त्याग $= \frac{१}{५} \times \frac{१}{२} = \frac{१}{१०}$

नवीनचा त्याग $= \frac{१}{५} \times \frac{१}{२} = \frac{१}{१०}$

प्रवीणचे नवीन नफा वाटपाचे प्रमाण $= \frac{७}{१०} - \frac{१}{१०} = \frac{७० - १०}{१००}$

$$= \frac{६०}{१००} = \frac{६}{१०}$$

नवीनचे नवीन नफा वाटपाचे प्रमाण $= \frac{३}{१०} - \frac{१}{१०} = \frac{३० - १०}{१००}$

$$= \frac{२०}{१००} = \frac{२}{१०}$$

रिनाचा हिस्सा $= \frac{१}{५} \times \frac{२}{२} = \frac{२}{१०}$

प्रवीण, नवीन, रिना चे प्रमाण = ६ : २: २ = ३:१:१

उदाहरण ४ त्यागाचे प्रमाण आणि नवीन प्रमाण काढणे. (Calculation of Sacrifice Ratio and New Ratio)

क्ष व **य** हे ७:३ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. 'क्ष' ने त्याच्या हिश्यातून $\frac{१}{७}$ हिस्सा व 'य' ने $\frac{१}{३}$ हिश्या 'झ' ला देण्याचे ठरविले. तेव्हां नफा वाटपाचे नवीन प्रमाण आणि त्यागाचे प्रमाण काढून दाखवा.

क्ष व य चे जुने प्रमाण $= \frac{७}{१०} : \frac{३}{१०}$

'क्ष' चा त्याग $= \frac{१}{७} \times \frac{७}{१०} = \frac{१}{१०}$

'य' चा त्याग $= \frac{१}{३} \times \frac{३}{१०} = \frac{१}{१०}$

'क्ष' व 'य'चे त्यागाचे प्रमाण = $\frac{१}{१०}$, $\frac{१}{१०}$ = १:१ समान

'झ' चा हिस्सा = क्ष चा हिस्सा + य चा हिस्सा

= $\frac{१}{१०} + \frac{१}{१०}$

= $\frac{२}{२०}$

'क्ष' चा हिस्सा = जुने प्रमाण – नवीन प्रमाण

= $\frac{७}{१०} - \frac{१}{१०}$

= $\frac{६}{१०}$

'य' चा हिस्सा = जुने प्रमाण – नवीन प्रमाण

= $\frac{३}{१०} - \frac{१}{१०}$

= $\frac{२}{१०}$

'क्ष' 'य' व 'झ' चे नवीन प्रमाण - ६ :२: २ = ३:१:१

३.२.५ ख्यातीचा अर्थ (Meaning of Goodwill) :

ख्याती म्हणजे व्यवसायाचे नांव, प्रसिद्धी, किर्ती आणि चांगले व्यावसायिक संबंध की ज्यामुळे व्यवसायात अधिकाधिक नफा मिळविण्यास मदत होते. गत काही वर्षात भागीदारांनी केलेल्या मेहनतीमुळे हे शक्य झालेले असते. सामान्यत: भविष्यातील नफा हा भुतकाळातील नफ्यावर आधारीत असतो. त्यावरून ख्यातीचे मूल्य निश्चित होते.

३.२.५.१ ख्यातीच्या मूल्यांकनाच्या विविध पद्धती आहेत. या ठिकाणी आपण दोन मुख्य पद्धतींचा समावेश केला आहे.:

१) सरासरी नफा पद्धती (Average Profit Method)

या पद्धतीनुसार ख्यातीचे मूल्य हे भागीदारी संस्थेच्या मागील काही वर्षाच्या सरासरी नफ्याच्या आधारावर केले जाते. पुढील काही वर्षात भागीदारी संस्थेला सरासरी नफा होईल हे गृहीत धरले जाते आणि म्हणूनच ख्यातीचे मूल्य निश्चित करतांना मागील काही वर्षातील नफ्याच्या खरेदीच्या आधारावर करण्यात येते.

या पद्धतीत ख्यातीचे मूल्यांकन करतांना खालील तीन पायऱ्यांचा अवलंब केला जातो.

i) एकूण नफ्याचे आगणन (Calculation of total profit)

ज्यावेळी एकूण नफ्याचे आगणन (बेरीज) करण्यात येते, त्यावेळी त्यातून एकूण तोटा वजा करण्यात येतो.

उदा. मागील ४ वर्षातील नफा– तोटा खालील प्रमाणे होता.

वर्ष	राशी
२०१६	₹ १,२०,००० (नफा)
२०१७	₹ ८०,००० (नफा)

२०१८ ₹ २०,००० (तोटा)

२०१९ ₹ ६०,००० (नफा)

एकूण नफा खालील प्रमाणे राहील :

एकूण नफा = १,२०, ००० + ८०,००० – २०,००० + ६०,०००

= ₹ २, ४०,०००

ii) सरासरी नफ्याची गणना (Calculation of Average Profit)

सरासरी नफा = $\frac{\text{एकूण नफा}}{\text{एकूण वर्षे}}$

सरासरी नफा = $\frac{२,४०,०००}{४ \text{ वर्षे}}$

सरासरी नफा = ₹ ६०,०००

iii) ख्यातीचे आगणन (Calculation of Goodwill) :

ख्यातीचे मूल्य हे मागील काही वर्षाच्या सरासरी नफ्याच्या खरेदीच्या आधारे निश्‍चित केले जाते.

याकरिता ख्यातीचे मूल्य निश्‍चित करण्यासाठी खालील सूत्रांचा उपयोग करावा.

ख्याती = सरासरी नफा × खरेदीच्या वर्षांची संख्या

वरील उदाहरणात ख्यातीचे मूल्य दोन वर्षाच्या खरेदीच्या सरासरी नफ्याच्या एवढे लावावे.

ख्याती = ₹ ६०, ००० × २

= ₹ १,२०, ०००

२) अतिरिक्त नफा पद्धत (Super Profit Method)

अतिरिक्त नफा म्हणजे साधारण नफ्यापेक्षा मिळणारा जास्तीचा नफा होय. जर संस्था सामान्य किंवा साधारण नफ्यापेक्षा जास्तीचा नफा मिळविते याला कारण संस्थेचा नावलौकिक होय, म्हणून ख्यातीचे मूल्यांकन करतांना अतिरिक्त नफा विचारात घेण्यात येतो. व्यवसायात गुंतवलेल्या भांडवलावर साधारण परतावा अपेक्षित असतो, तोच साधारण नफा समजला जातो. जेव्हा संस्था साधारण नफ्यापेक्षा जास्तीचा नफा मिळविते तोच अतिरिक्त नफा असतो. अतिरिक्त नफ्याचे आधारे ख्यातीचे मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करण्यात येते.

उदाहरण १

अतिरिक्त नफा पद्धतीचा वापर करून खालील माहितीच्या आधारे ख्यातीचे मूल्य शोधून काढा.

वर्ष	राशी (₹)
२०१४	₹ ८०,००० (नफा)
२०१५	₹ ९५,००० (नफा)
२०१६	₹ १,१०,००० (नफा)
२०१७	₹ ४०,००० (तोटा)
२०१८	₹ ८५,००० (नफा)

i) भांडवलाची गुंतवणूक ₹ ३, ५०, ०००आहे.

ii) गुंतवणूकीवरील परतावा १२%

iii) ख्यातीचे मूल्य २ वर्षाच्या अतिरीक्त नफ्याच्या खरेदी एवढे लावावे.

i) सरासरी नफ्याचे आगणन (Calculation of Average Profit)

$$\text{सरासरी नफा} = \frac{\text{एकूण नफा}}{\text{एकूण वर्षे}}$$

$$= \frac{८०,००० + ९५,००० + १,१०,००० - ४०,००० + ८५,०००}{५ \text{ वर्षे}}$$

$$= ₹ \frac{३,३०,०००}{५}$$

$$= ₹\ ६६,०००$$

ii) साधारण नफ्याचे आगणन (Calculation of Normal Profit)

$$\text{सामान्य नफा} = \frac{\text{गुंतवलेले भांडवल} \times \text{परताव्याचा दर (NRR)}}{१००}$$

$$= ₹ \frac{३,५०,००० \times १२}{१००}$$

$$= ₹\ ४२,०००$$

ii) अतिरिक्त नफ्याचे आगणन (Calculation of Super Profit)

अतिरिक्त नफा = सरासरी नफा – सामान्य नफा

= ६६,०००– ४२,०००

= ₹ २४,०००

iii) ख्यातीचे मूल्यांकन (Calculation of Goodwill)

ख्याती = अतिरिक्त नफा × खरेदीच्या वर्षांची संख्या

= २४,००० × २

= ₹ ४८,०००

३.२.५.२ ख्यातीची हाताळणी (Treatment of Goodwill)

भागीदारीच्या पुनर्रचनेच्या प्रसंगी इतर संपत्तीप्रमाणे न हाताळता तिची स्वतंत्ररित्या हाताळणी करण्यात येते. नवीन भागीदाराला प्रवेश देताना जमाखर्चाच्या पुस्तकात नोंदी करण्याच्या दोन पद्धती आहेत.

(अ) अधिमूल्य पद्धत (Premium Method)

या पद्धतीनुसार नवीन भागीदार त्याच्या वाट्याची ख्याती रोख किंवा वस्तू स्वरूपात आणतो. ही रक्कम व्यवसायात ठेवली जाते किंवा जुने भागीदार ते काढून घेतात.

अ.क्र	व्यवहार	किर्दनोंद
१	जेव्हा नवीन भागीदार ख्यातीची रक्कम आणतो आणि ती रक्कम व्यवसायातच ठेवली जाते.	(अ) रोकड / बँक खाते .... नावे. ख्याती खात्याला (नवीन भागीदाराने ख्याती रोख आणल्याबद्‌दल) (ब) ख्याती खाते .... नावे. जुन्या भागीदारांचे भांडवल / किंवा चालू खात्याला (त्यागाच्या प्रमाणात) (जुन्या भागीदारांना ख्यातीची रक्कम वाटून दिल्याबद्‌दल)
२	जेव्हा नवीन भागीदार ख्यातीची रक्कम रोख आणतो आणि जुने भागीदार ती काढून घेतात.	(अ) रोकड / बँक खाते .... नावे. ख्याती खात्याला (नवीन भागीदाराने ख्याती रोख आणल्याबद्‌दल) (ब) ख्याती खाते .... नावे. जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खात्याला (ख्याती राशी जुन्या भागीदारांना त्यागाच्या प्रमाणात वाटून दिल्याबद्‌दल) (क) जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते .... नावे. रोकड / बँक खात्याला (जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची रक्कम काढून घेतल्याबद्‌दल)
३	जेव्हा नवीन भागीदार ख्यातीची रक्कम रोख आणतो आणि ती परस्पररित्या जुन्या भागीदारांना वाटून देतो.	अशा वेळी संस्थेच्या जमाखर्चाच्या पुस्तकात नोंद होणार नाही.

(ब) मूल्यांकन पद्‌धती (Valuation Method) :

या पद्‌धतीमध्ये नवीन भागीदार ख्याती रक्कम रोख स्वरूपात आणू शकत नाही. तेव्हां नवीन भागीदाराच्या प्रवेशावेळी जुने भागीदार ख्यातीचे मूल्यांकन करून तेवढ्या रकमेने ख्याती खाते उघडतात.

अ.क्र.	व्यवहार	किर्दनोंदी
१	नवीन भागीदार ख्यातीची राशी रोख न आणू शकल्यामुळे भागीदारीच्या पुस्तकात ख्याती खाते उघडणे.	(अ) ख्याती खाते ....नावे. जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खात्याला (भागीदारीच्या पुस्तकात ख्याती खाते उघडल्याबद्‌दल) • सूचना : नवीन ताळेबंदात ख्याती संपत्ती बाजूला दाखविली जाईल.
२	ख्याती खाते उघडणे आणि बंद केल्यास.	(अ) ख्याती खाते ....नावे. जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खात्याला **(त्यागाच्या प्रमाणात)** (ख्याती खाते उघडल्याबद्‌दल) (ब) सर्व भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते....................नावे. **(नवीन प्रमाणात)** ख्याती खात्याला (ख्यातीचे अपलेखन केल्याबद्‌दल)

३	जेव्हा ख्याती खाते अगोदरच संस्थेच्या पुस्तकात उघडलेले असते व ताळेबंदात त्याची नोंद असते.	अशा परिस्थितित जर ख्यातीचे पुनर्मूल्यांकन करण्यात आले. तेव्हां पुनर्मूल्यांकनात पुस्तकी मूल्य आणि नवीन मूल्य यातील फरक जुन्या भागीदारांच्या भांडवल किंवा चालू खात्याला किंवा पुनर्मूल्यांकन खात्याला स्थानांतरित करण्यात येईल.

३.२.६ संपत्ती आणि देयतांचे पुनर्मूल्यांकन (Revaluation of Assets and Liabilities)

अर्थ Meaning

भागीदारीच्या पुनर्रचेनेच्या वेळी संपत्ती व देयतेचे पुनर्मूल्यांकन करण्यात येते. संपत्ती व देयतेच्या मूल्यातील हा बदल 'पुनर्मूल्यांकन खाते' किंवा नफा-तोटा समायोजन खात्याला लिहिला जातो. संपत्ती व देयतेतील वाढ किंवा घट हा पुनर्मूल्यांकनावरील नफा किंवा तोटा समजला जातो व हा नफा-तोटा जुन्या भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला स्थानांतरित करण्यात येतो हे खाते नामधारी स्वरूपाचे खाते आहे.

अ.क्र.	व्यवहार	किर्दनोंदी
१.	संपत्तीचे मूल्य वाढविल्यास आणि देयतेचे मूल्य कमी केल्यास.	संपत्ती खाते .... नावे. देयतेचे खाते .... नावे. पुनर्मूल्यांकन खाते / नफा-तोटा समायोजन खात्याला (संपत्तीचे मूल्य वाढविले व देयतेचे मूल्य कमी केल्याबद्दल)
२.	संपत्तीचे मूल्य कमी केल्यास व देयतेचे मूल्य वाढविल्यास	पुनर्मूल्यांकन खाते / नफा-तोटा समायोजन खाते ....नावे. संपत्ती खात्याला देयतेच्या खात्याला (संपत्तीचे मूल्य कमी केल्यास आणि देयतेचे मूल्य वाढविल्याबद्दल)
३.	नोंद न झालेली संपत्ती जमाखर्चाच्या पुस्तकात नोंदविल्यास	संपत्तीचे खाते .... नावे. पुनर्मूल्यांकन खात्याला (नोंद न झालेली संपत्ती जमाखर्चाच्या पुस्तकात नोंदविल्याबद्दल)
४.	नवीन देयता उद्‌भवल्यास / निर्माण झाल्यास	पुनर्मूल्यांकन खाते .... नावे. नवीन देयतेच्या खात्याला (नवीन देयता उद्‌भवल्याबद्दल)
५.	पुनर्मूल्यांकनावरील नफा भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला स्थानांतरित केल्याबद्दल	पुनर्मूल्यांकन खाते . ... नावे. जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खात्याला (पुर्नमूल्यांकनावरील नफा जुन्या भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला नेल्याबद्दल)
६.	पुनर्मूल्यांकनावरील तोटा भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला नेल्याबद्दल)	जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते .... नावे. पुनर्मूल्यांकन खात्याला (पुनर्मूल्यांकनावरील नफा भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला नेल्याबद्दल)

नावे   **पुनर्मूल्यांकन किंवा नफा-तोटा समायोजन खात्याचा नमुना**   जमा

विवरण	रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
संपत्ती खाते (संपत्तीची घट)	xxx	संपत्ती खाते (संपत्तीत वाढ)	xxx
देयचेचे खाते (देयतेतील वाढ)	xxx	देयतेचे खाते (देयतेतील घट)	xxx
जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते	xxx	जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते	
(पुनर्मूल्यांकनावरील नफा स्थानांतरित केला)	xxx	(पुनर्मूल्यांकनावरील तोटा स्थानांतरित)	xxx

३.२.७ संचित नफा-तोट्याचे समायोजन (Adjustment of accumulated Profits and Losses)

संचित नफा म्हणजे नवीन भागीदाराला प्रवेश देण्यापूर्वी जुन्या भागीदारांनी कमविलेला नफा असतो. हा अतिरिक्त नफा, राखीव निधी, सामान्य निधी, सामान्य निधी, कर्मचारी भरपाई निधी किंवा संयुक्त विमापत्र निधी इ. स्वरूपात असतो.

जेव्हां असे निधी ताळेबंदाच्या देयतेच्या बाजूला दिलेले असतात. तेव्हा ते जुन्या भागीदारांच्या भांडवल / चालू खात्याला स्थानांतरित केले जातात.

संबंधित निधीचे खाते .... नावे

जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खात्याला

(संचित नफा/राखीव निधी भागीदारांना स्थानांतरित केल्याबद्दल)

संचित तोटा म्हणजे नवीन भागीदाराला प्रवेश देण्यापूर्वी जुन्या भागीदारांना झालेला तोटा असतो. हा वितरीत झालेला नसतो. सदर तोटा ताळेबंदामध्ये संपत्ती बाजूला दिसतो. (उदा. नफा - तोटा खात्याची नावे शिल्लक प्राथमिक खर्च इ.).

जुन्या भागीदारांचे भांडवल / चालू खाते .... नावे

संबंधित संचित तोटा खात्याला

(संचित तोटा भागीदारांना स्थानांतरित केल्याबद्दल)

३.२.८ भांडवलाचे समायोजन (Adjustment of Capitals)

बऱ्याच वेळेला नवीन भागीदाराला प्रवेश दिल्यानंतर नवीन नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात भांडवलाचे समायोजन करण्यात येते. भागीदारांच्या भांडवलाचे समायोजन खालीलपैकी कोणत्याही एका मार्गाने केले जाते.

(१) नवीन भागीदाराने आणलेल्या भांडवलाच्या प्रमाणात जुन्या भागीदारांचे भांडवल समायोजित करणे. अशा परिस्थित नवीन भागीदाराच्या भांडवलाच्या आधारे भागीदारीचे एकूण भांडवल शोधून काढावे लागेल. त्याकरिता नवीन भागीदाराचा नफा हिस्सा हा आधार असेल.

एकूण भांडवल खालील पद्धतीने शोधावे लागेल.

एकूण भांडवल = नवीन भागीदाराचे भांडवल × त्याचे नफा तोटा विभाजनाचे व्यस्त प्रमाण

Total Capital = New partner's capital × Reciprocal of his PSR (Profit sharing ratio)

समजा : 'C' ला $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी भागीदारीत प्रवेश दिला आणि त्याने भांडवल म्हणून ₹ ५०,००० आणले. 'A' आणि 'B' २:३ या प्रमाणात नफा-तोटा विभागून घेणारे भागीदार आहेत.

तेव्हा 'A'आणि 'B' चे नवीन भांडवल काय ते खालीलप्रमाणे शोधून काढले जाईल. :

नवीन नफा प्रमाणाचे गणन :

'A' चे नवीन नफ्याचे प्रमाण $= \frac{२}{५} \times (१- \frac{१}{५}) = \frac{२}{५} \times \frac{४}{५} = \frac{८}{२५}$

'B' चे नवीन नफ्याचे प्रमाण = $\frac{३}{५} \times (१ - \frac{१}{५}) = \frac{३}{५} \times \frac{४}{५} = \frac{१२}{२५}$

'C' चे नवीन नफ्याचे प्रमाण = $\frac{१}{५} \times \frac{३}{५} = \frac{५}{२५}$

म्हणून नवीन प्रमाण = ८:१२:५

जर 'C' $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी ₹ ५०,००० भांडवल असेल तर

भागीदारीचे एकूण भांडवल = ₹ ५०,००० × ५ = ₹ २,५०,०००

∴ 'A' चा भांडवलातील हिस्सा = २,५०,००० × $\frac{८}{२५}$

= ₹ ८०,०००

∴ 'B' चा भांडवलातील हिस्सा = २,५०,००० × $\frac{१२}{२५}$

= ₹ १,२०,०००

(२) जुन्या भागीदारांच्या एकूण भांडवलांच्या आधारावर नवीन भागीदाराचे भांडवल ठरविणे शक्य असते. अशा परिस्थितीत नवीन भागीदाराला जुन्या भागीदारांच्या एकूण भांडवलांच्या प्रमाणात भांडवल आणावे लागते. हे खालीलप्रमाणे आगणित केले जाते. समजा. ख्याती, राखीव निधी, संपत्ती व देयतेच्या पुनर्मूल्यांकनावरील नफा-तोटा इ. विचारात घेतल्यानंतर 'P' आणि 'Q' चे भांडवल अनुक्रमे ₹ ६०,००० आणि ₹ ४८,००० आहे. त्यांचे नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण अनुक्रमे ३:२ आहे.

'R' ला $\frac{१}{४}$ हिश्याकरिता भागीदारीत प्रवेश दिला. या परिस्थितीत 'R ला त्याच्या नफ्याच्या प्रमाणानुसार किती भांडवल आणावे लागेल ते खालीलप्रमाणे काढता येईल.

'R' ला नफ्यात $\frac{१}{४}$ हिस्सा मिळतो म्हणजे भागीदारीच्या शिल्लक नफ्याचे प्रमाण $\frac{१}{१} - \frac{१}{४} = \frac{३}{४}$

जुन्या भागीदारांचे एकत्रित भांडवल (₹ ६०,००० + ४८,०००) = ₹ १,०८,००० $\frac{३}{४}$ चे प्रतिनिधित्व करते.

अशाप्रकारे भागीदारीचे एकूण भांडवल

₹ १,०८,००० × $\frac{४}{३}$ = ₹ १,४४,०००

म्हणून 'R' ला ₹ १,४४,००० एकूण भांडवलांतील $\frac{१}{४}$ हिस्सा ₹ १,४४,००० × $\frac{१}{४}$

= ₹ ३६,००० भांडवल म्हणून आणावे लागेल.

नवीन भागीदारीच्या भांडवलाची समायोजना झाल्यानंतर भांडवल खात्याला त्याची नोंद करण्यात येईल. प्रमाणापेक्षा जाास्त असलेली फरकाची रक्कम भागीदार रोख काढून घेतात किंवा त्यांच्या कर्ज खात्याला भांडवल / चालू खात्याच्या माध्यमातून स्थानांतरित करण्यात येते. याउलट प्रमाणापेक्षा कमी पडणारी रक्कम रोख स्वरूपात आणावी लागते. तेव्हा जमाखर्चाच्या पुस्तकात खालील किर्दनोंदी होतात.

१) प्रमाणापेक्षा जास्त भांडवल असल्यास

संबंधित भागीदाराचे भांडवल खाते .... नावे.

रोकड / बँक / चालू खात्याला

२) प्रमाणापेक्षा कमी भांडवल असल्यास.

रोकड / बँक / चालू खाते .... नावे.

संबंधित भागीदाराचे भांडवल खात्याला

उदाहरणे

१. सुजाता आणि पौर्णिमा समप्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल :			जमीन व इमारत	६०,०००
सुजाता	१,००,०००		यंत्रसामग्री	७०,०००
पौर्णिमा	१,४०,०००	२,४०,०००	उपस्कर	२४,०००
			ऋणको	२६,०००
धनको		३४,०००	स्कंध	४०,०००
देयविपत्र		२६,०००	रोकड	८०,०००
		३,००,०००		३,००,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी अपर्णाला $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी भागीदारीत प्रवेश देण्यात आला. तेव्हां प्रवेशाच्या अटी खालीलप्रमाणे होत्या. :

अ) ख्यातीचे मूल्य ₹ २,००,००० करण्यात आले. अपर्णाने त्याचा हिस्सा रोख आणावयाचा आहे.

ब) अपर्णाने भांडवल म्हणून ₹ १,००,००० आणावे.

क) ऋणकोकरिता १०% तरतूद करावी.

ड) जमीन आणि इमारतीचे मूल्य ₹ ८०,००० करावे.

इ) स्कंध आणि यंत्रसामग्रीचे मूल्य २०% ने कमी करावे.

वरील योजना कार्यान्वित करण्यासाठी भागीदारीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी देऊन नवीन संस्थेचा ताळेबंद तयार करा.

भागीदारीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी

दिनांक	विवरण	खा.पा.	नावे राशी	जमा राशी
२०१८ एप्रिल १	रोकड खाते .... नावे.		१,४०,०००	
	अपर्णाचे भांडवल खात्याला			१,००,०००
	ख्याती खात्याला			४०,०००
	(अपर्णाने ख्याती व भांडवल रोख आणल्याबद्दल)			
एप्रिल १	ख्याती खाते .... नावे.		४०,०००	
	सुजाताचे भांडवल खात्याला			२०,०००
	पौर्णिमाच्या भांडवल खात्याला			२०,०००
	(भागीदारांना ख्यातीची रक्कम वाटून दिल्याबद्दल)			
एप्रिल १	पुनर्मूल्यांकन खाते .... नावे.		२४,६००	
	प्राप्त विपत्र तरतूद खात्याला			२,६००
	स्कंध खात्याला			८,०००
	यंत्रसामग्री खात्याला			१४,०००
	(प्राप्त विपत्र, स्कंध व यंत्रसामग्री चे मूल्य कमी केल्याबद्दल)			
एप्रिल १	जमीन व इमारत खाते .... नावे.		२०,०००	
	पुनर्मूल्यांकन खात्याला			२०,०००
	(जमीन व इमारतीचे मूल्य वाढविल्याबद्दल)			
एप्रिल १	सुजाताचे भांडवल खाते .... नावे.		२,३००	
	अपर्णाचे भांडवल खाते .... नावे.		२,३००	
	पुनर्मूल्यांकन खात्याला			४,६००
	(पुनर्मूल्यांकनावरील तोटा भागीदारांच्या भांडवल खात्याला नेल्याबद्दल)			

१ एप्रिल २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹	रक्कम ₹
धनको		३४,०००	रोकड		२,२०,०००
देयविपत्र		२६,०००	ऋणको	२६,०००	
भांडवल :			(–) तरतूद	२,६००	२३,४००
सुजाता	१,१७,७००		स्कंध	४०,०००	
पौर्णिमा	१,५७,७००		(–) घट	८,०००	३२,०००
अपर्णा	१,००,०००	३,७५,४००	उपस्कर		२४,०००
			जमीन व इमारत	६००००	
			(+) वाढ	२००००	८०,०००
			यंत्र सामग्री	७००००	
			(–) घट	१४०००	५६,०००
		४,३५,४००			४,३५,४००

कार्य टीप – १) हस्तथ रोख शिल्लक ₹ ८०,००० + भांडवल ₹ १,००,००० + ख्याती ₹ ४०,००० = ₹ २,२०,०००

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण	रक्कम ₹	विवरण	रक्कम ₹
सं. क. नि. खाते	२,६००	इमारत खाते	२०,०००
मालसाठा खाते	८,०००	सुजाताचे भांडवल खाते (तोटा)	२,३००
यंत्रसामग्री खाते	१४,०००	पौर्णिमाचे भांडवल खाते (तोटा)	२,३००
	२४,६००		२४,६०००

२. **पद्मा आणि कुमुद या ३:२ प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१९ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम ₹	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹	रक्कम ₹
धनको		३७,५००	बँक शिल्लक		२२,५००
देयविपत्रे		३०,०००	प्राप्त विपत्र		११,४००
बँकेचे कर्ज		४८,०००	ऋणको	६२,४००	
सामान्य निधी		७,५००	(–) संशयित कर्ज निधी	२,४००	६०,०००
भांडवल :			स्कंध		३६,०००
पद्मा	४५,०००		उपस्कर		१४,१००
कुमुद	३६,०००	८१,०००	यंत्र सामग्री		१५,०००
			इमारत		४५,०००
		२,०४,०००			२,०४,०००

१.०४.२०१९ रोजी त्यांनी आशाला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश दिला. : –

१) $\frac{१}{२}$ हिश्यासाठी आशाने ₹ ३०,००० भांडवल आणि ₹ १५,००० ख्याती नगदी आणावी.

२) जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची अर्धी रक्कम उचलली.

३) स्कंधाचे १०% आणि यंत्राचे ५% मूल्य कमी करण्यात यावे.

४) संशयित कर्ज निधी ₹ ३,००० पर्यंत ठेवावा.

५) फर्निचरचे मूल्य ₹ १६,०५० पर्यंत करावे व इमारतीचे मूल्य २०% वाढवावे.

भागीदारीच्या पुस्तकात किर्द नोंदी करा.

भागीदारीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी

दिनांक	विवरण	खा.पा.	नावे रक्कम (₹)	जमा रक्कम (₹)
२०१९	सामान्य निधी खाते .. .. नावे.		७,५००	
एप्रिल १	पद्माच्या भांडवल खात्याला			४,५००
	कुमुदच्या भांडवल खात्याला			३,०००
	(सामान्य निधी जुन्या भागीदारांना वाटून दिल्याबद्दल)			
एप्रिल १	नफा-तोटा समायोजना खाते .... नावे.		४,९५०	
	स्कंध खात्याला			३,६००
	यंत्र खात्याला			७५०
	संशयित कर्ज निधी खात्याला			६००
	(संपत्ती आणि संशयित कर्जनिधीत वाढ झाल्याबद्दल)			
एप्रिल १	उपस्कर खाते .... नावे.		१,९५०	
	इमारत खाते .... नावे.		९,०००	
	नफा -तोटा समायोजन खात्याला			१०,९५०
	(संपत्तीचे मूल्य वाढविल्याबद्दल)			
एप्रिल १	बँक खाते .... नावे.		३०,०००	
	आशाचे भांडवल खात्याला			३०,०००
	(आशाने भांडवल आणल्याबद्दल)			
एप्रिल १	बँक खाते .... नावे.		१५,०००	
	ख्याती खात्याला			१५,०००
	(आशाने ख्याती रोख आणल्याबद्दल)			
एप्रिल १	ख्याती खाते .... नावे.		१५,०००	
	पद्माचे भांडवल खात्याला			९,०००
	कुमुदच्या भांडवल खात्याला			६,०००
	(त्यागाच्या प्रमाणात ख्याती वाटून दिल्याबद्दल)			
एप्रिल १	पद्माचे भांडवल खाते .... नावे.		४,५००	
	कुमुदचे भांडवल खाते .... नावे.		३,०००	
	बँक खात्याला			७,५००
	(जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची अर्धी रक्कम काढून घेतल्याबद्दल			
एप्रिल १	नफा-तोटा समायोजन खाते.................................. नावे.		६,०००	
	पद्माचे भांडवल खात्याला			३,६००
	कुमुदच्या भांडवल खात्याला			२,४००
	(पुनर्मूल्यांकनावरील नफा भागीदारांत वाटून दिल्याबद्दल)			

कार्यटिप :

संस्थेच्या पुस्तकात

नफा–तोटा समायोजन खाते

नावे **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
स्कंध खाते		३,६००	उपस्कर खाते	१,९५०
यंत्र खाते		७५०	इमारत खाते	९,०००
संशयित कर्ज निधी खाते.		६००		
नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित)				
पद्‌मा	३,६००			
कुमुद	२,४००	६,०००		
		१०,९५०		१०,९५०

नावे. **ख्याती खाते** **जमा**

विवरण	रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
पद्‌माचे भांडवल खाते	९,०००	**बँक खाते**	१५,०००
कुमुद चे भांडवल खाते	६,०००		
	१५,०००		१५,०००

३. आनंद आणि रोहित ४:१ या प्रमाणात नफा –तोटा वाटून घेतात. ३१ मार्च २०१८ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
भांडवल :	आनंद	१,३५,०००	ख्याती	९०,०००
	रोहित	७५,०००	उपकरणे	४५,०००
राखीव निधी		९०,०००	मालसाठा	५४,०००
धनको		५४,०००	ऋणको	१,२०,०००
देयविपत्र		६,०००	रोकड	५१,०००
		३,६०,०००		३,६०,०००

त्यांनी नचिकेतला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश देण्याचे ठरवले. :

१ नचिकेतच्या प्रवेशानंतर ख्यातीचे पूर्णपणे अपलेखन करावे.

२ उपकरणांचे $\frac{१}{४}$ अपलेखन करावे.

३ मालसाठ्याचे १०% अवमूल्यन झाल्यामुळे त्याचे योग्यरित्या समायोजन करावे.

४ ₹ १,८००चे ऋणको वसूल होणारे नाही.

५ $\frac{२}{५}$ हिश्याकरिता नचिकेतने ₹ १,२०,००० भांडवल आणावे.

६ आनंदने भागीदारीतून ₹ ६०,००० ची उचल केली.

पुनर्मूल्यांकन खाते तयार करून ख्यातीशी संबंधित किर्दनोंदी करा.

उत्तर :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण	रक्कम (₹)	विवरण		रक्कम (₹)
उपकरण खाते	११,२५०	मालसाठा		६,०००
बुडीत खाते	१,८००	पूनर्मूल्यांकन नफा :		
		आनंद	५,६४०	
		रोहित	१,४१०	७,०५०
	१३,०५०			१३,०५०

रोजकीर्द

दिनांक	विवरण	खा.पा.	नावे (₹)	जमा (₹)
२०१८	आनंदचे भांडवल खाते ....नावे.		७२,०००	
मार्च ३१	रोहितचे भांडवल खाते ....नावे.		१८,०००	
	ख्याती खात्याला			९०,०००
	(भागीदाराच्या प्रवेशानंतर ख्यातीचे अपलेखन करण्यात आले.)			

४. **खालील ताळेबंद हा मकरंद आणि महेश यांचा आहे. ते ३:२ प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेतात.**

३१ मार्च २०१९ चा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल खाती			इमारत		७२,०००
मकरंद	९५,०००		यंत्र सामग्री		६०,०००
महेश	१,००,०००	१,९५,०००	ऋणको	४२,०००	
विविध धनको		४,०००	संशयित कर्ज निधी	२,०००	४०,०००
देयविपत्र		३,०००	बँक		२०,०००
			फर्निचर		१०,०००
		२,०२,०००			२,०२,०००

१ एप्रिल २०१९ रोजी त्यांनी मंगेशला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१ $\frac{१}{२}$ हिश्यासाठी त्याने भांडवलाचे ₹ १,००,००० आणि ख्यातीचे ₹ ४०,००० द्यावे.

२ यंत्रसामग्रीचे पुनर्मूल्यांकन ₹ ४८,००० करावे.

३. मकरंदने इमारत ₹ १,००,००० ला घेतली.

४. संशयित कर्ज बुडीत निधी ₹ ४,००० पर्यंत वाढवा

५. जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची अर्धी रक्कम व्यवसायातच ठेवण्याचा निर्णय घेतला.

६. जुन्या भागीदारांचे त्यागाचे प्रमाण समान होते.

भांडवल खाती तयार करा.

उत्तर :

नावे. **भांडवल खाते** **जमा.**

विवरण	मकरंद (₹)	महेश (₹)	मंगेश (₹)	विवरण	मकरंद (₹)	महेश (₹)	मंगेश(₹)
इमारत खाते	१,००,०००			शि/ खा./आणली	९५,०००	१,००,०००	
बँक खाते	१०,०००	१०,०००		बँक खाते			१,००,०००
शि./खा./ नेली	१३,४००	१,१५,६००	१,००,०००	ख्याती खाते	२०,०००	२०,०००	
				पुनर्मूल्यांकन खाते नफा	८,४००	५,६००	
	१,२३,४००	१,२५,६००	१,००,०००		१,२३,४००	१,२५,६००	१,००,०००

कार्यटिप :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा.**

विवरण		राशी (₹)	विवरण	राशी (₹)
यंत्रसामग्री खाते		१२,०००	इमारत खाते (मकरंदने घेतला)	२८,०००
संशयित कर्ज निधी खाते		२,०००		
नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित)				
मकरंद	८,४००			
महेश	५,६००	१४,०००		
		२८,०००		२८,०००

५ **खालील ताळेबंद हा माधुरी व मनिषाचा आहे. त्या ३:२ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेतात.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती		रक्कम (₹)
भांडवल खाते		इमारत		७२,०००
माधुरी	८०,०००	यंत्रसामग्री		६०,०००
मनिषा	१,००,०००	स्कंध		४८,०००
विविध धनको	६०,०००	ऋणको	४२,०००	
देयविपत्र	१०,०००	(–) संशयित कर्ज निधी	२,०००	४०,०००
		बँक		२०,०००
		फर्निचर		१०,०००
	२,५०,०००			२,५०,०००

याच तारखेला मोहिनीला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश देण्यात आला :

१ तिने ₹ १,००,००० भांडवल व ख्यातीतील हिस्सा ₹ ४०,००० आणावे.

२ नफा–तोटा वाटपाचे नवीन प्रमाण ५:३:२ आहे.

३. संपत्ती देयतांचे खालील प्रमाणे पुनर्मूल्यांकन करावे. :
इमारत ₹ १,००,०००, यंत्रसामग्री ₹ ४८,०००

४. सं.क.निधी. ₹ ४,०००. पर्यंत वाढवा.

५ जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची अर्धी रक्कम व्यवसायातच ठेवण्याचा निर्णय घेतात.

६ विविध धनकोचे ₹ ६६,०००पुनर्मूल्यांकन करण्यात आले.

पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती, नवीन ताळेबंद तयार करा.

उत्तर:

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
यंत्रसामग्री		१२,०००	इमारत	२८,०००
सं.क. निधी		२,०००		
विविध धनको		६,०००		
नफा (भांडवल खात्याला नेला)				
माधुरी	४,८००			
मनिषा	३,२००	८,०००		
		२८,०००		२८,०००

नावे **भागीदाराचे भांडवल खाते** **जमा**

विवरण	माधुरी (₹)	मनिषा (₹)	मोहिनी (₹)	विवरण	माधुरी (₹)	मनिषा (₹)	मोहिनी (₹)
बँक खाते	१०,०००	१०,०००		शि/खा. आ.	८०,०००	१,००,०००	
				बँक खाते			१,००,०००
शि/ खा/नेली	९४,८००	१,१३,२००	१,००,०००	ख्याती खाते	२०,०००	२०,०००	
				पुनर्मूल्यांकन खाते (नफा)	४,८००	३,२००	
	१,०४,८००	१,२३,२००	१,००,०००		१,०४,८००	१,२३,२००	१,००,०००

१ एप्रिल २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल खाते :			इमारत	७२,०००	
माधुरी	९४,८००		(+) वाढ	२८,०००	१,००,०००
मनिषा	१,१३,२००		यंत्रसामग्री	६०,०००	
मोहिनी	१,००,०००	३,०८,०००	(-) घट	१२,०००	४८,०००
विविध धनको	६०,०००		स्कंध		४८,०००
(+) वाढ	६,०००	६६,०००	ऋणको	४२,०००	
देयविपत्र		१०,०००	(-) संशयित कर्ज निधी	४,०००	३८,०००
			बँक		१,४०,०००
			फर्निचर		१०,०००
		३,८४,०००			३,८४,०००

६. **समीर आणि निशा $\frac{३}{४}$ व $\frac{१}{४}$ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांचा ३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे.**

३१ मार्च २०१८ चा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती		रक्कम (₹)
भांडवल :			मालसाठा		९०,०००
समीर	१,५०,०००		फर्निचर / उपस्कर		६०,०००
निशा	१,६२,०००	३,१२,०००	ऋणको	१,५०,०००	
			संशयित कर्ज निधी	१५,०००	१,३५,०००
सामान्य निधी		४८,०००	प्राप्य विपत्रे		९०,०००
धनको		९०,०००	हस्तस्थ रोख		७५,०००
		४,५०,०००			४,५०,०००

त्यांनी $\frac{१}{५}$ हिश्याकरिता १ एप्रिल २०१८ रोजी पूनमला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१. पुनमने भांडवल ₹ १,२०,००० आणले.
२. ख्यातीचे मूल्य मागील ५ वर्षाच्या सरासरी नफ्याच्या ४ पट लावावे. पूनमने तिच्या हिश्याची ख्याती नगदी आणावी.
३. संपत्तीचे पुनर्मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करावे. :
   उपस्कर ₹ ४५,०००, प्राप्तविपत्रे ₹ १,२०,०००, मालसाठा ₹ ६०,००० ऋणकोवर २०% सं.क.नि. ठेवा.
४. वस्तू खरेदी केल्याबद्दल देय विपत्राची स्वीकृतीची नोंद पुस्तकात करावयाची राहून गेली ₹ १५,०००
५. मागील पाच वर्षातील नफा :
   I ₹ ६०,०००
   II ₹ ४५,०००
   III ₹ ७५,०००
   IV ₹ ३०,०००
   V ₹ ४५,०००

तयार करा : पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती, पुनमच्या प्रवेशानंतरचा ताळेबंद.

उत्तर :

नावे. **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण	रक्कम (₹)	विवरण		रक्कम (₹)
उपस्कर खाते	१५,०००	प्राप्त विपत्र		३०,०००
मालसाठा खाते	३०,०००	तोटा (भागीदारांच्या भांडवल खात्याला नेला)		
सं.क. निधी	१५,०००	समीर	३३,७५०	
देयविपत्र	१५,०००	निशा	११,२५०	४५,०००
	७५,०००			७५,०००

नावे **भागीदारांचे भांडवल खाते** जमा

विवरण	समीर (₹)	निशा (₹)	पूनम (₹)	विवरण	समीर (₹)	निशा (₹)	पूनम (₹)
पुनर्मूल्यांकन खाते (तोटा)	३३,७५०	११,२५०		शि/ खा. आणली	१,५०,०००	१,६२,०००	
				ख्याती खाते	३०,६००	१०,२००	
शि/खा./नेली	१,८२,८५०	१,७२,९५०	१,२०,०००	सामान्य निधी.	३६,०००	१२,०००	
				रोकड खाते			१,२०,०००
	२,१६,६००	१,८४,२००	१,२०,०००		२,१६,६००	१,८४,२००	१,२०,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		९०,०००	रोकड		२,३५,८००
देयता		१५,०००	ऋणको	१,५०,०००	
			(–) सं.क.नि.	३०,०००	१,२०,०००
भांडवल :			प्राप्त विपत्रे	९०,०००	
समीर		१,८२,८५०	(+) वाढ	३०,०००	१,२०,०००
निशा		१,७२,९५०	मालसाठा	९०,०००	
पूनम		१,२०,०००	(–) घट	३०,०००	६०,०००
			उपस्कर		४५,०००
		५,८०,८००			५,८०,८००

कार्य टिप :

ख्यातीचे मूल्यांकन

i) **सरासरी नफा** $= \dfrac{\text{एकूण नफा}}{\text{एकूण वर्षे}}$

$\therefore$ **सरासरी नफा** $= \dfrac{६०,००० + ४५,००० + ७५,००० + ३०,००० + ४५,०००}{५ \text{ वर्षे}}$

$\therefore \dfrac{२,५५,०००}{५}$ = ₹ ५१,००० **सरासरी नफा.**

ख्याती = ५१,००० × ४ = ₹ २,०४,०००

ii) **पूनमचा हिस्सा** $= २,०४,००० \times \dfrac{१}{५} =$ ₹ ४०,८००.

ख्यातीची हाताळणी (Treatment of Goodwill)

दिनांक	विवरण	खा.पा.	नावे रक्कम (₹)	जमा रक्कम (₹)
२०१६ १ एप्रील	रोकड खाते ....नावे.		१,६०,८००	
	पूनमच्या भांडवल खात्याला			१,२०,०००
	ख्याती खात्याला			४०,८००
	(पूनमने भांडवल व ख्याती नगदी आणल्याबद्दल)			
१ एप्रील	ख्याती खाते ....नावे.		४०,८००	
	समीरच्या भांडवल खात्याला			३०.६००
	निशाच्या भांडवल खात्याला			१०,२००
	(जुन्या भागीदारांना ख्यातीची रक्कम वाटून दिल्याबद्दल)			

७. ३:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भावेश व चंद्रा यांचा ३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे. :

३१ मार्च, २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		२०,०००	बँक		२०,०००
कर्मचारी नुकसान भरपाई निधी		३०,०००	ऋणको	१३,०००	
सामान्य निधी		२४,०००	(−) संशयित कर्ज निधी	१,०००	१२,०००
भावेशचे भांडवल		३२,०००	प्राप्त विपत्रे		१०,०००
चंद्राचे भांडवल		२८,०००	मालसाठा		२०,०००
			जमीन व इमारत		३०,०००
			ख्याती		४२,०००
		१,३४,०००			१,३४,०००

१.४.२०१८ रोजी आलियाला $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी भागीदारीत खालील अटींवर प्रवेश दिला. :

१ आलियाने ख्यातीतील हिस्सा ₹. २०,००० नगदी आणावा.आणि आवश्यक भांडवलातील हिस्सापण नगदी आणावा.

२ जुनी ग्राहक अंजूचे खाते बुडीत कर्ज म्हणून बाद केले होते. तिने ₹. ४०० देऊन खात्याचा पूर्ण हिशेब चुकता केला.

३. जमीन व इमारतीचे बाजारमूल्य ₹. ४०,००० समजावे.

४. कर्मचारी नुकसान भरपाई निधी ₹. ४०,००० करण्यात आले.

५. चालू वर्षातील ₹. २०० अप्राप्त व्याज आहे.

६. सर्व समायोजन नोंदी झाल्यानंतर जुन्या भागीदारांच्या भांडवल खात्याच्या आधारे नवीन नफा-तोटा वाट्याच्या प्रमाणात भांडवलाचे समायोजन करावे.

७. नवीन ताळेबंदात ख्याती दाखवू नये.

तयार करा. पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि संस्थेचा नवीन ताळेबंद

उत्तर :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** जमा

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
कर्मचारी नुकसान भरपायी निधी		१०,०००	अप्राप्त उत्पन्न	२००
पुनर्मूल्यांकन नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित केला)			जमीन व इमारत	१०,०००
भावेश	४५०		बुडीत कर्ज वसुली	४००
चंद्रा	१५०	६००		
		१०,६००		१०,६००

नावे **भागीदारांची भांडवल खाती** जमा

विवरण	भावेश (₹)	चंद्रा (₹)	आलिया (₹)	विवरण	भावेश (₹)	चंद्रा (₹)	आलिया (₹)
ख्याती खाते	३१,५००	१०,५००		शि./ खा./ आणली	३२,०००	२८,०००	
रोकड खाते (भांडवल परत)		१३,०००		राखीव निधी	१८,०००	६,०००	
शि / खा. नेली	४६,९५०	१५,६५०	१५,६५०	पुनर्मूल्यांकन नफा	४५०	१५०	
				ख्याती	१५,०००	५,०००	
				रोकड खाते (भांडवल)	१३,०००		१५,६५०
	७८,४५०	३९,१५०	१५,६५०		७८,४५०	३९,१५०	१५,६५०

१ एप्रिल २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		२०,०००	रोकड		३६,०५०
कर्मचारी नुकसान भरपाई निधी		४०,०००	बँक		२०,०००
			ऋणको	१३,०००	
भांडवल			(–) संशयित कर्ज निधी	१,०००	१२,०००
भावेश	४६,९५०		प्राप्त विपत्र		१०,०००
चंद्रा	१५,६५०		मालसाठा		२०,०००
आलिया	१५,६५०	७८,२५०	जमीन व इमारत	३०,०००	
			(+) वाढ	१०,०००	४०,०००
			अप्राप्त उत्पन्न		२००
		१,३८,२५०			१,३८,२५०

कार्यटिप :

समायोजित भांडवल

समायोजनेनंतर भावेशचे भांडवल .... ₹ ३३,९५०

समायोजनेनंतर चंद्राचे भांडवल .... ₹ २८,६५०

$\frac{४}{५}$ हिश्यासाठी भावेश व चंद्राचे एकूण भांडवल .... ₹ ६२,६००

संस्थेचे एकूण भांडवल = रु. ६२,६०० × $\frac{५}{४}$ = ₹ ७८,२५०

भावेश, चंद्रा आणि आलियाचे नवीन प्रमाण : ३:१:१

भावेशचे भांडवल ₹ ७८,२५० × $\frac{३}{५}$ = ₹ ४६,९५०

₹ ४६,९५०

चंद्रांचे भांडवल ₹ ७८,२५० × $\frac{१}{५}$ = ₹ १५,६५०

₹ १५,६५०

आलियाचे भांडवल ₹ ७८,२५० × $\frac{१}{५}$ = ₹ १५,६५०

₹ ७८,२५०

ख्यातीच्या नोंदी

दिनांक	विवरण	खा.पा.	नावे रक्कम (₹)	जमा रक्कम (₹)
२०१८ १ एप्रील	रोकड खाते ....नावे.		२०,०००	
	ख्याती खात्याला			२०,०००
	(आलियाने ख्याती नगदी आणल्याबद्दल)			
१ एप्रील	ख्याती खाते ....नावे.		२०,०००	
	भावेशचे भांडवल खात्याला			१५,०००
	चंद्राचे भांडवल खात्याला			५,०००
	(ख्यातीची रक्कम जुन्या भागीदारांना वाटून दिल्याबद्दल)			
१ एप्रील	भावेशचे भांडवल खाते ....नावे.		३१,५००	
	चंद्राचे भांडवल खाते ....नावे.		१०,५००	
	ख्याती खात्याला			४२,०००
	(ख्यातीचे अपलेखन केल्याबद्दल)			

८. **आदिल आणि समीर २:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१८ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल :			जमीन व इमारत		७५,०००
आदिल	९०,०००		गुंतवणूक		१,०८,०००
समीर	४८,६००	१,३८,६००	ऋणको		३९,०००
गुंतवणूक चढउतार निधी		१५,०००	ख्याती		१२,०००
सामान्य निधी		१२,०००	नफा-तोटा खाते		१२,०००
विविध धनको		६३,०००	आस्थगित महसुली खर्च		१२,०००
देयविपत्र		६०,०००	रोकड		३०,६००
		२,८८,६००			२,८८,६००

१.४.२०१८ रोजी त्यांनी राजूला खालील अटीवर प्रवेश दिला. :

१ राजूने भांडवल ₹ ३०,००० आणावे त्याला नफ्यात $\frac{१}{४}$ हिस्सा द्यावा.

२ राजुने ख्यातीचे ₹ १५,००० आणले. आदिलने व समीरने ख्यातीची ५०% राशी काढून घेतली.

३. संशयित कर्ज निधी १०%. निर्माण करा.

४. जमीन व इमारतीचे मूल्य ₹ ३०,००० ने वाढवा.

५. गुंतवणूकीचे मूल्य ₹ २२,५०० ने कमी करण्यात आले होते.

६. धनकोचे मूल्य ₹ ६२,२५०. लावावे. आदिल व समीरचे भांडवल राजूच्या भांडवला आधारे समायोजित करावे. कमी पडलेली रोख आणावी किंवा जास्तीची काढून घ्यावी.

तयार करा : पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि संस्थेचा १.४. २०१८ रोजीचा ताळेबंद.

उत्तर :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
बुडीत व सं.क.निधी		३,९००	जमीन आणि इमारत	३०,०००
गुंतवणूक खाते (२२५००– १५०००)		७,५००	धनकोचे खाते	७,५००
नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित)				
आदिल	१२,९००			
समीर	६,४५०	१९,३५०		
		३०,७५०		३०,७५०

नावे **भागीदारांचे भांडवल खाते** **जमा**

विवरण	आदिल (₹)	समीर (₹)	राजू (₹)	विवरण	आदिल (₹)	समीर (₹)	राजू (₹)
ख्याती खाते	८,०००	४,०००		शि./खा./ आणली	९०,०००	४८,६००	
आस्थगित महसुली	८,०००	४,०००		पुनर्मूल्यांकन खाते	१२,९००	६,४५०	
रोकड खाते	५,०००	२,५००		रोकड खाते			३०,०००
नफा–तोटा खाते	८,०००	४,०००		ख्याती खाते	१०,०००	५,०००	
रोकड खाते	३१,९००	१९,५५०		सामान्य निधी खाते	८,०००	४,०००	
(अतिरिक्त भांडवल)							
शि/खा./ नेली	६०,०००	३०,०००	३०,०००				
	१,२०,९००	६४,०५०	३०,०००		१,२०,९००	६४,०५०	३०,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
देय विपत्र		६०,०००	रोकड		१६,६५०
विविध धनको		६२,२५०	ऋणको	३९,०००	
भांडवल खाते :			(–) सं.क.नि.	३,९००	३,५१००
आदिल	६०,०००		गुंतवणूक		८५,५००
समीर	३०,०००		जमीन व इमारत		१,०५,०००
राजू	३०,०००	१,२०,०००			
		२,४२,२५०			२,४२,२५०

सूचना :

भागीदाराच्या प्रवेशावेळी जेव्हां भागीदाराच्या पुस्तकात पूर्वीपासूनच ख्याती निर्माण केलेली असते, तेव्हां त्या ख्यातीचे जुन्या नफा–तोटा वाटपाच्या प्रमाणात अपलेखन करण्यात आलेले असते.

कार्य टिपा :

१) आदिलचा हिस्सा $= \frac{१}{४}$

शिल्लक प्रमाण $= १ - \frac{१}{४} = \frac{३}{४}$

आदिलचे नवीन प्रमाण $= \frac{२}{३} \times \frac{३}{४} = \frac{६}{१२} = \frac{२}{४}$

समीरचे नवीन प्रमाण $= \frac{१}{३} \times \frac{३}{४} = \frac{३}{१२} = \frac{१}{४}$

नवीन प्रमाण = २: १:१

या प्रमाणात भांडवलाचे समायोजन केले.

२) गुंतवणुकीच्या मूल्यातील बदलाचा उपयोग हा गुंतवणुकीच्या चढउतारासाठी करण्यात येतो.

९. **खालील ताळेबंद हा 'त्रिवेणी ट्रेडर्स' यांचा आहे. नर्मदा आणि गोदावरी ह्या ३:२ प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेतात.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		४९,६००	बँकेतील रोख		४,०००
भांडवल :			इमारत		२०,०००
नर्मदा	२८,०००		यंत्र		२८,०००
गोदावरी	२८,०००	५६,०००	उपस्कर		१,२००
			स्कंध		१६,४००
			ऋणको		३६,०००
		१,०५,६००			१,०५,६००

१.४.२०१९ रोजी त्यांनी खालील शर्तीवर कावेरीला भागीदारीत घेतले. :

१ कावेरी ने ख्यातीकरिता ₹ ४,००० आणावे ही रक्कम व्यवसायातच ठेवावी.

२ भविष्यातील $\frac{१}{४}$ हिश्याकरिता ₹ १५,००० भांडवल आणावे.

३. संपत्तीचे खालीलप्रमाणे पुनर्मूल्यांकन करण्यात आले. :

इमारत ₹ २४०००, यंत्र आणि उपस्कराचे १०%, अवमूल्यन आणि ऋणकोवर ५% सं.क. निधी निर्माण करावा. स्कंधाचे मूल्य ₹२०,००० करावे.

४. भांडवलाचे नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात समायोजन केल्यावर दिसणारी नर्मदा आणि गोदावरीच्या भांडवल खात्यावर जास्तीची शिल्लक कर्ज खात्याला न्यावी.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांचे भांडवल खाते आणि नवीन ताळेबंद.

उत्तर :

नावे. **नफा-तोटा समायोजन खाते** **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
यंत्र खाते		२,८००	इमारत	४,०००
उपस्कर खाते		१२०	स्कंध	३,६००
संशयित कर्ज निधी		१,८००		
नफा (भांडवल खात्याला स्थानंतरित)				
नर्मदा	१,७२८			
गोदावरी	१,१५२	२,८८०		
		७,६००		७,६००

नावे **भागीदारांचे भांडवल खाते** **जमा.**

विवरण	नर्मदा (₹)	गोदावरी (₹)	कावेरी (₹)	विवरण	नर्मदा (₹)	गोदावरी (₹)	कावेरी (₹)
कर्ज खाते	१०,५२८	१६,३५२		शि/खा/ नेली	२८,०००	२८,०००	
शि/ खा/ नेली	२१,६००	१४,४००	१२,०००	बँक खाते			१२,०००
				ख्याती	२,४००	१,६००	
				नफा	१,७२८	१,१५२	
	३२,१२८	३०,७५२	१२,०००		३२,१२८	३०,७५२	१२,०००

१.४. २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	मालमत्ता		रक्कम (₹)
भांडवल :			इमारत	२०,०००	
नर्मदा	२१,६००		(+) वाढ	४,०००	२४,०००
गोदावरी	१४,४००		यंत्र	२८,०००	
कावेरी	१२,०००	४८,०००	(–) घट	२,८००	२५,२००
			उपस्कर	१,२००	
कर्ज खाते :			(–) घट	– १२०	१,०८०
नर्मदा	१०,५२८		स्कंध	१६,४००	
गोदावरी	१६,३५२	२६,८८०	(+) वाढ	३,६००	२०,०००
धनको		४९,६००	ऋणको	३६,०००	
			(–) सं.क.नि.	१,८००	३४,२००
			बँकेतील रोख		२०,०००
		१,२४,४८०			१,२४,४८०

१०. कबीर आणि रेश्मा ४:१ प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांचा ३१ मार्च २०१९ चा ताळेबंद :

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल :					
कबीर	१,०५,०००		ख्याती		६६,०००
रेश्मा	७५,०००	१,८०,०००	विविध ऋणको	३०,०००	
			(–) संशयित कर्ज निधी	३,०००	२७,०००
सामान्य निधी		३०,०००	जमीन व इमारत		१,००,०००
नफा–तोटा खाते		६,०००	बँक		८३,०००
खरेदीबद्दल धनको		४८,०००			
खर्चाबद्दल धनको		१२,०००			
		२,७६,०००			२,७६,०००

१ एप्रिल २०१९ रोजी त्यांनी सुवर्णाला खालील अटींवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१ भविष्यातील नफ्याच्या २०% हिश्यासाठी तिने भांडवल ₹ ४५,००० आणावे.

२ ख्यातीचे मूल्य ₹ ७५,००० करावे

३. संशयित कर्ज निधीची गरज नाही.

४. ₹ ४,५००चे भाडे अप्राप्त आहे.

५. चालू खात्याच्या माध्यमातून भागीदारांचे भांडवल खाते, नवीन नफा–तोटा वाटपाच्या प्रमाणात समायोजित करा.

तयार करा: १) नफा–तोटा समायोजन खाते २) भागीदारांचे भांडवल खाते ३) नवीन ताळेबंद.

उत्तर :

नावे. **नफा–तोटा समायोजन खाते** जमा

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित)			सं.क.निधी	३,०००
कबीर	६,०००		अप्राप्त भाडे	४,५००
रेश्मा	१,५००	७,५००		
		७,५००		७,५००

नावे **भागीदारांचे भांडवल खाते** जमा

विवरण	कबीर (₹)	रेश्मा (₹)	सुवर्णा (₹)	विवरण	कबीर (₹)	रेश्मा (₹)	सुवर्णा (₹)
शि/ खा. नेली	१,४४,०००	३६,०००	४५,०००	शि/ खा/ नेली	१,०५,०००	७५,०००	
चालू खाते	३,०००	४९,५००		सामान्य निधी	२४,०००	६,०००	
				नफा–तोटा खाते	४,८००	१,२००	
				बँक खाते			४५,०००
				ख्याती खाते	७,२००	१,८००	
				नफा	६,०००	१,५००	
	१,४७,०००	८५,५००	४५,०००		१,४७,०००	८५,५००	४५,०००

१.४. २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	मालमत्ता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल खाते :			ख्याती		७५,०००
कबीर	१,४४,०००		ऋणको		३०,०००
रेश्मा	३६,०००		जमीन व इमारत		१,००,०००
सुवर्णा	४५,०००	२,२५,०००	बँक		१,२८,०००
			अप्राप्त भाडे		४,५००
चालू खाते :					
कबीर	३,०००				
रेश्मा	४९,५००	५२,५००			
खरेदीबद्दल धनको		४८,०००			
खर्चाबद्दल धनको		१२,०००			
		३,३७,५००			३,३७,५००

११. **तारा, चंद्रा आणि सूर्य हे एका भागीदारीत २:३:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. त्यांनी ३१ मार्च २०१७ रोजी आकाशला प्रवेश दिला. त्यांच्या त्याच दिवशीचा ताळेबंद पुढीलप्रमाणे.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	मालमत्ता	रक्कम (₹)
चंद्राचे भांडवल	१,०५,०००	उपस्कर	३०,०००
सूर्याचे भांडवल	६६,०००	मोटार कार	६०,०००
		रोकड	५४,०००
		ताराचे भांडवल	२७,०००
	१,७१,०००		१,७१,०००

नफा-तोटा वाटपातील आकाशचा हिस्सा $\frac{१}{४}$ असेल आणि इतर भागीदारांमधील नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण पूर्वीप्रमाणेच असेल. आकाशच्या प्रवेशाकरिता खालील समायोजना करावयाच्या आहेत. :

१ चंद्रा ने मोटार कार ₹ ७५,००० ला ठेऊन घेतली.

२ फर्निचर (उपस्कर) चे मूल्य ₹ ५४,००० लावण्यात आले.

३. पुस्तकात ₹ १,५०,००० ने ख्याती खाते उघडा.

४. अनोंदीत ऋणको ₹ ३३,०००.

५. अदत्त खर्चाबद्दल देणे ₹ ९,०००.

६. आकाश ने भांडवलाबद्दल ₹ ६०,००० आणावे.

आवश्यक किर्दनोंदी देऊन आकाशच्या प्रवेशानंतरचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तर :

भागीदारीच्या पुस्तकात रोजकीर्द नोंदी

दिनांक	विवरण	खा.पा	नावे राशी (₹)	जमा राशी (₹)
१	ख्याती खाते .... नावे ताराचे चे भांडवल खात्याला चंद्राचे भांडवल खात्याला सूर्य चे भांडवल खात्याला (भागीदारीच्या पुस्तकात ख्याती खाते उघडल्याबद्दल)		१,५०,०००	 ५०,००० ७५,००० २५,०००
२	चंद्राचे भांडवल खाते .... नावे मोटारकार खात्याला (चंद्राने मोटारकार ₹ ७५,०००० ला घेतली)		७५,०००	 ७५,०००
३	नफा-तोटा समा.खाते .... नावे अदत्त खर्च खात्याला (अदत्तखर्चाची नोंद केल्याबद्दल)		९,०००	 ९,०००

४	मोटारकार खाते .... नावे		१५,०००	
	ऋणकोचे खाते .. .. नावे		३३,०००	
	उपस्कर खाते .. .. नावे		२४,०००	
	नफा-तोटा समायोजन खात्याला			७२,०००
	(अनोंदित ऋणकोची नोंद घेतल्याबद्दल आणि मोटार व उपस्कराच्या मूल्यात वाढ झाल्याबद्दल)			
५	रोकड खाते .... नावे		६०,०००	
	आकाशच्या भांडवल खात्याला			६०,०००
	(आकाशने भांडवल आणल्याबद्दल)			
६	नफा-तोटा समायोजन खाते.................................. नावे		६३,०००	
	ताराचे भांडवल खात्याला			२१,०००
	चंद्र च्या भांडवल खात्याला			३१,५००
	सूर्यच्या भांडवल खात्याला			१०,५००
	(पुनर्मूल्यांकनावरील नफा जुन्या भागीदारांना वाटून दिल्याबद्दल)			

३१ मार्च २०१८ रोजीचे ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल खाती :			ख्याती		१,५०,०००
तारा	४४,०००		उपस्कर		५४,०००
चंद्र	१,३६,५००		ऋणको		३३,०००
सूर्य	१,०१,५००		रोकड		१,१४,०००
आकाश	६०,०००	३,४२,०००			
अदत्त खर्च		९,०००			
		३,५१,०००			३,५१,०००

१२. **प्रवीण आणि दीपक ३:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१९ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		६०,०००	ऋणको	१,००,०००	
देयविपत्र		२,०००	(-) सं.क.नि.	१०,०००	९०,०००
राखीवनिधी		३२,०००			
अदत्त वेतन		६,०००	स्कंध		६०,०००
भांडवल :			प्राप्त विपत्र		२०,०००
प्रवीण	१,२०,०००		एकस्वधिकार		२,०००
दीपक	४०,०००	१,६०,०००	यंत्र		८०,०००
			रोकड		८,०००
		२,६०,०००			२,६०,०००

याच तारखेला त्यांनी संदिपला भागीदारीत प्रवेश दिला. नवीन नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण ३:२:३ ठरले असून त्याने भांडवल ₹ ९६,००० आणावे. इतर अटी पुढीलप्रमाणे.

१. संदिपने खाजगीरित्या भागीदारांना ख्यातीकरिता ₹ ३२,००० दिले.

२. संशयित कर्ज निधी वरील तरतूद ₹ ४,००० ने कमी करा.

३. जुने संगणक ₹ ४८,०० चे जमा-खर्चाच्या पुस्तकात त्याची नोंद नाही. त्याची नोंद करावी.

४. एकस्वधिकाराचे अपलेखन करावे.

तयार करा : पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांचे भांडवल खाते आणि नवीन ताळेबंद

उत्तर :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

तपशील		रक्कम (₹)	तपशील	रक्कम (₹)
एकस्वधिकार खाते		२,०००	संशयित कर्ज निधी	४,०००
भांडवल खाते (नफा)			जुने संगणक	४,८००
प्रवीण	५,१००			
दीपक	१,७००	६,८००		
		८,८००		८,८००

नावे **भांडवल खाते** **जमा**

विवरण	प्रवीण(₹)	दीपक (₹)	संदिप (₹)	विवरण	प्रवीण (₹)	दीपक (₹)	संदिप (₹)
शि /खा/ नेली	१,४९,१००	४९,७००	९६,०००	शि/खा/ आणली	१,२०,०००	४०,०००	
				राखीव निधी	२४,०००	८,०००	
				नफा	५,१००	१,७००	
				बँक खाते			९६,०००
	१,४९,१००	४९,७००	९६,०००		१,४९,१००	४९,७००	९६,०००

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
धनको		६०,०००	ऋणको	१,००,०००	
देयविपत्र		२,०००	(-) संशयित कर्ज निधी	६,०००	९४,०००
अदत्त वेतन		६,०००	स्कंध		६०,०००
भांडवल :			प्राप्त विपत्र		२०,०००
प्रवीण	१,४९,१००		यंत्र		८०,०००
दीपक	४९,७००		संगणक		४,८००
संदिप	९६,०००	२,९४,८००	रोकड		१,०४,०००
		३,६२,८००			३,६२,८००

१३. **राधा आणि विकास ३:२ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१९ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
भांडवल :			परिसर	२,८०,०००
राधा	२,००,०००		उपस्कर	२२,८००
विकास	१,२०,०००	३,२०,०००	स्कंध	५४,०००
चालू खाते :			ऋणको	१८,२००
राधा	२,४००		बँक शिल्लक	२,२००
विकास	२,८००	५,२००		
बाळूचे कर्ज		४०,०००		
धनको		१२,०००		
		३,७७,२००		३,७७,२००

१, एप्रिल २०१९ रोजी त्यांनी ओमला खालील अटीवर भागीदारीत प्रवेश दिला.

१ परिसरमूल्य ₹ ३,४०,००० करावे. उपस्कराचे मूल्य ₹ २०,८०० लावावे. संशयित कर्ज निधी ₹ २,००० निर्माण करावी. स्कंधाचे मूल्य ₹ ५८,००० लावावे.

२. ओम ने भांडवल म्हणून ₹ ८०,००० आणावे आणि ख्यातीकरिता ₹ २०,००० आणावे व ही रक्कम व्यवसायातच ठेवावी. त्याला नफ्यातील $\frac{१}{४}$ हिस्सा द्यावा.

३ बाळूकडील कर्जाची परतफेड NEFT ने करावी.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांचे चालू खाते, नवीन ताळेबंद.

उत्तर :

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
उपस्कर		२,०००	परिसर	६०,०००
संशयित कर्ज निधी		२,०००	स्कंध	४,०००
नफा (चालू खात्याला स्थानंतरित)				
राधा	३६,०००			
विकास	२४,०००	६०,०००		
		६४,०००		६४,०००

नावे **भागीदारांची चालू खाती** **जमा**

विवरण	राधा (₹)	विकास (₹)	विवरण	राधा (₹)	विकास (₹)
शि./ खा./नेली	५०,४००	३४,८००	शि/ खा/ आनली	२,४००	२,८००
			ख्याती खाते	१२,०००	८,०००
			पुनर्मूल्यांकन खाते (नफा)	३६,०००	२४,०००
	५०,४००	३४,८००		५०,४००	३४,८००

नवीन ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल :			व्यवसाय परिसर	२,८०,०००	
राधा	२,००,०००		(+) वाढ	६०,०००	३,४०,०००
विकास	१,२०,०००		उपस्कर	२२,८००	
ओम	८०,०००	४,००,०००	(–) घट	२,०००	२०,८००
चालू खाती :			स्कंध	५४,०००	
राधा		५०,४००	(+) वाढ	४,०००	५८,०००
विकास		३४,८००	ऋणको	१८,२००	
धनको		१२,०००	(–) संशयित कर्ज निधी	२,०००	१६,२००
			बँक शिल्लक		६२,२००
		४,९७,२००			४,९७,२००

१४. साहिल आणि वनिता ३:१ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१९ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल :			इमारत		९०,०००
साहिल	९०,०००		स्कंध		६०,०००
	७५,०००	१,६५,०००	ऋणको		४६,५००
वनिता			रोकड		६,०००
धनको		३१,५००			
सामान्य निधी		६,०००			
		२,०२,५००			२,०२,५००

खालील अटीवर दिनेशला भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१ संस्थेच्या नफ्यात त्याला $\frac{१}{४}$ हिस्सा द्यावा.

२. भांडवल म्हणून त्याने ₹ ६०,००० आणि ख्याती करिता ₹ ३०,००० नगदी आणावे.

३ ₹ १२,००० ने इमारतीचे अधिमूल्यन करण्यात आले व स्कंधाचे २०% अवमूल्यन करण्यात आले असून त्यांचे पुस्तकीमूल्यावर समायोजन करावे.

४. संशयित कर्ज निधिकरिता ₹ १,२०० ची तरतूद करावी.

पुनर्मूल्यांकन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि दिनेशच्या प्रवेशानंतरचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तर :

भागीदारी संस्थांच्या पुस्तकात

नावे **पुनर्मूल्यांकन खाते** **जमा**

विवरण		रक्कम (₹)	विवरण	रक्कम (₹)
इमारत		१२,०००	स्कंध खाते	१५,०००
संशयित कर्ज निधी		१,२००		
नफा (भांडवल खात्याला स्थानांतरित)				
साहिल	१,३५०			
वनिता	४५०	१,८००		
		१५,०००		१५,०००

नावे **भांडवल खाती** जमा

विवरण	साहिल (₹)	वनिता (₹)	दिनेश (₹)	विवरण	साहिल (₹)	वनिता (₹)	दिनेश (₹)
शि/ खा/नेली	१,१८,३५०	८४,४५०	६०,०००	शि./खा./आणली	९०,०००	७५,०००	
				सामान्य निधी	४,५००	१,५००	
				बँक / रोकड			६०,०००
				ख्याती खाते	२२,५००	७,५००	
				पुनर्मूल्यांकन खाते (नफा)	१,३५०	४५०	
	१,१८,३५०	८४,४५०	६०,०००		१,१८,३५०	८४,४५०	६०,०००

मे. साहिल, वनिता व दिनेश १.४. २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
भांडवल :			इमारत	९०,०००	
साहिल	१,१८,३५०		(-) घट	१२,०००	७८,०००
वनिता	८४,४५०				
विकास	६०,०००	२,६२,८००	स्कंध	६०,०००	
			(+) वाढ	१५,०००	७५,०००
विविध धनको		३१,५००	ऋणको	४६,५००	
			(-) संशयित कर्ज निधी	१,२००	४५,३००
			बँकेतील रोख		९६,०००
		२,९४,३००			२,९४,३००

स्वाध्याय ३

प्र.१ वस्तुनिष्ठ प्रश्न

अ. खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा आणि संपूर्ण विधान पुन्हा लिहा.

१. अंजू आणि इशा ३:२ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. त्यांनी $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी आरोहला भागीदारीत प्रवेश देण्याचे ठरविले. तेव्हा नफा-तोटा वाटपाचे नवीन प्रमाण .... राहिल.
(अ) १२:८:५ (ब) ४:३:१ (क) १२:८:१ (ड) १२:३:१

२. समायोजित भांडवलापेक्षा दिसणारे प्रत्यक्ष जास्तीचे भांडवल ....
(अ) समान भांडवल (ब) अतिरिक्त भांडवल (क) कमी भांडवल (ड) लाभ

३. जेव्हा व्यवसायात अनोंदीत संपत्ती आणली जाते. तेव्हा ....खाते जमा होते.
(अ) पुनर्मूल्यांकन (ब)ताळेबंद (क) व्यापार खाते (ड) भागीदारांचे भांडवल खाते.

४. जेव्हा भागीदारांकडून ख्यातीची उचल केली जाते, तेव्हा ....खाते जमा करतात.
(अ)पुनर्मूल्यांकन (ब) रोकड / बँक (क) चालू (ड) नफा-तोटा समायोजन खाते.

५. जर भागीदाराने एखादी संपत्ती ठेऊन घेतली असेल तर ....खाते नावे होते.
(अ) पुनर्मूल्यांकन (ब) भांडवल (क) संपत्ती (ड) ताळेबंद

ब. खालील विधानासाठी एक शब्द, शब्दसमूह किंवा संज्ञा सूचवा.

१ सामान्य नफ्यापेक्षा मिळालेल्या जास्तीच्या नफ्याच्या आधारावर ख्यातीचे मूल्यांकन करण्यात येणारी पध्दत.

२ नवीन भागीदाराच्या प्रवेशाच्या वेळी संपत्ती व देयता मूल्यांकन करण्यासाठी उघडण्यात आलेले खाते.

३ पैशामधे मोजता येणारी व्यवसायाची प्रतिष्ठा.

४ जुन्या भागीदारांना सामान्य निधीचे वाटप करावयाचे प्रमाण.

५ जेव्हा नवीन भागीदार ख्यातीची रक्कम रोख आणतो. तेव्हा ख्यातीची हाताळणी कोणत्या पद्धतीने केली जाते.

६ जुन्या भागीदारांच्या त्यागाच्या प्रमाणाचे प्रमाण.

७ विनियोजित भांडवल × $\frac{\text{परताव्याचा दर (NRR)}}{१००}$ = ...

८ भागीदाराने संपत्ती ठेऊन घेतल्यास नावे होणारे खाते.

९ ताळेबंदाच्या देयता बाजूला नफा-तोटा खात्याची असलेली शिल्लक.

१० जुने प्रमाण – नवीन प्रमाण =

क. चूक कि बरोबर सकारण सांगा.

१ नवीन भागीदार भांडवल रोख किंवा इतर स्वरूपात आणू शकतो.

२ जेव्हा भागीदारांना ख्याती खाजगी स्वरूपात दिली जाते. तेव्हा पुस्तकात त्यांची नोंद केली जात नाही.

३. नवीन भागीदाराच्या प्रवेशाच्या वेळी नवीन लाभाचे प्रमाण काढले जाते.

४. पुनर्मूल्यांकनावरील नफा सर्व भागीदारांना नवीन भागीदारासह वितरीत केला जातो.

५. भागीदारांचे आपसातील संबंध बदलणे म्हणजे भागीदारीची पुनरर्चना होय.

६. नवीन भागीदार त्याच्या हिश्याची ख्याती रोख स्वरूपातच आणतो.

७. ख्यातीचे अपलेखन करतेवेळी ख्याती खाते नावे करतात.

८. नवीन प्रमाण वजा जुने प्रमाण बरोबर त्यागाचे प्रमाण.

९. सहसा व्यवसायाच्या विस्तारासाठी नवीन भागीदाराला संस्थेत प्रवेश दिला जातो.

१०. जेव्हा जुन्या भागीदारांकडून ख्यातीची उचल केली जाते, तेव्हा रोकड / बँक खाते जमा करतात.

ड. गटात न बसणारा शब्द ओळखा.

१. सामान्य निधी, धनको, यंत्रसामग्री, भांडवल.

२. उपस्करातील घट, स्वामित्व अपलेखन, प्राप्त विपत्रातील वाढ, सं. कर्ज निधीचे अपलेखन

३ अतिरिक्त नफा पद्धत, मूल्यांकनाची पद्धत, सरासरी नफा पद्धत, अस्थिर भांडवल पध्दत.

इ. खालील उदाहरणे सोडवा.

१. एका संस्थेत अ आणि ब २:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांनी 'क' भागीदारीत प्रवेश दिला. तेव्हा 'अ' ने आपल्या हिश्यातून $\frac{१}{४}$ व 'ब' ने $\frac{१}{५}$ हिस्सा देण्याचे ठरविले. तेव्हा नवीन नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण काढा.

२. अनिका आणि राधिका ५:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांनी सानिका ला $\frac{१}{५}$ हिश्यासाठी भागीदारीत प्रवेश दिला. अनिका आणि राधिकाचे त्यागाचे प्रमाण काढा.

३. प्रमोद आणि विनोद ३:२ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. रमेशला भागीदारीत प्रवेश दिल्यानंतर त्यांचे नवीन प्रमाण ४:३:२ असे राहणार आहे, तेव्हा त्यागाचे प्रमाण शोधून काढा.

ई. खालील प्रश्नांची फक्त एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

१ पुनर्मूल्यांकन खाते म्हणजे काय ?
२ भागीदारीची पुनर्रचनेचा अर्थ सांगा ?
३ नवीन भागीदाराला प्रवेश का दिला जातो ?
४ त्यागाचे प्रमाण (sacrifice ratio) म्हणजे काय ?
५ नवीन भागीदाराच्या प्रवेशाच्या वेळी ख्याती खाते उघडणे याचा अर्थ काय ?
६ ख्यातीच्या मूल्यांकनाची अतिरिक्त नफा पद्धत म्हणजे काय ?
७ ख्यातीचे वाटप करताना त्यागाचे प्रमाण केव्हा आगणित (काढणे) केले जाते. ?
८ नवीन भागीदाराला प्रवेश देतेवेळी संचित नफ्याची हाताळणी कशी केली जाते. ?
९ जेव्हा नवीन भागीदार ख्यातीची रक्कम रोख आणू शकत नाही, तेव्हा जुन्या भागीदारांच्या भांडवल खात्याच्या जमा बाजूला ख्याती कोणत्या प्रमाणात लिहिली जाते.
१०. नफा-तोटा समायोजन खात्याची जमा बाजूपेक्षा मोठी असलेली नावे बाजू काय दर्शविते ?

ग. कोष्टक पूर्ण करा.

१. [ ] = $\frac{\text{एकूण नफा}}{\text{एकूण वर्षे}}$

२. सामान्य नफा = [ ] × $\frac{\text{परताव्याचा दर (NRR)}}{१००}$

३. ताळेबंदात दाखविलेला स्कंध → स्कंधाचे मूल्य २०% कमी दाखविले → स्कंध मूल्य

[₹ १,६०,०००] [ ] [ ]

प्रात्यक्षिक उदाहरणे

१. विक्रम आणि प्रज्ञा २:३ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. ३१ मार्च २०१८ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको	१,०५,०००	रोकड	७,५००
भांडवल :		जमीन व इमारत	३७,५००
विक्रम	७५,०००	यंत्रसामग्री	४५,०००
प्रज्ञा	७५,०००	उपस्कर	३,०००
		स्कंध	७५,०००
		ऋणको	८७,०००
	२,५५,०००		२,५५,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी त्यांनी अवनीला भागीदारीत प्रवेश देण्याचे ठरविले. :

१ भविष्यातील नफ्यात तिला १/३ हिस्सा द्यावा.
२. तिने भांडवल म्हणून ₹ ३७,५०० आणि ख्यातीतील हिस्सा ₹ ३०,००० रोख आणावेत.
३. जमीन व इमारतीचे मूल्य ₹ ४५,००० करावे आणि उपस्कराचे मूल्य १० % कमी करावे.

४. विविध ऋणकोवर ५% दराने संशयित कर्ज निधी ची तरतूद करावी.

५. स्कंधाचे ₹ ८२,५०० मूल्य लावावे.

सर्व भागीदारांचे भांडवल खाते नवीन नफा-तोटा विभाजनाच्या प्रमाणात समायोजित करावे आणि प्रमाणापेक्षा जास्त असणारी रक्कम कर्ज खात्याला स्थानांतरित करावी.

तयार करा : अ) नफा-तोटा समायोजन खाते ब) भागीदारांची भांडवल खाती क) नवीन ताळेबंद

उत्तर : नफा - ₹ १०,३५०, विक्रमचे भांडवल खाते - ₹ ४५,०००, अवनीचे भांडवल खाते - ₹ ३७,५००, ताळेबंद - ₹ ३,३२,८५० प्रज्ञाचे भांडवल खाते ₹ ६७,५००

२. **अमलेंदू आणि समीर ३:२ या प्रमाणात नफा -तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१७ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१७ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
विविध धनको	१०,०००	बँकेतील रोख	१२,०००
अमलेंदू चे भांडवल	६०,०००	विविध ऋणको	२४,०००
समीरचे भांडवल	४०,०००	जमीन/ इमारत	५०,०००
सामान्य निधी	२०,०००	स्कंध	१६,०००
		यंत्रसामग्री	२०,०००
		उपस्कर व अन्वायुक्ती	८,०००
	१,३०,०००		१,३०,०००

१ एप्रिल २०१७ रोजी त्यांनी परेशला भागीदारीत प्रवेश दिला. तेव्हा प्रवेशाच्या अटी खालीलप्रमाणे होत्या. :

१. त्याने ख्यातीतील हिस्सा म्हणून ₹ १६,००० आणावे. जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची ५०% राशी काढून घ्यावी.

२. भविष्यातील नफ्यातील १/४ हिश्यासाठी त्याने भांडवल म्हणून ₹ २०,००० आणावे.

३. परेशच्या प्रवेशासाठी संपत्तीचे खालीलप्रमाणे पुनर्मूल्यांकन करण्यात यावे.

अ) जमीन व इमारतीचे मूल्य ₹ ६०,००० करावे.

ब) यंत्रसामग्रीचे मूल्य ₹ १६,००० करावे.

क) स्कंधाचे मूल्य ₹२०,००० आणि उपस्कर व अन्वायुक्ती ₹ ४,०००

ड) संशयित कर्ज निधीकरीता ऋणकोवर ५% तरतूद करावी.

नवीन संस्थेच्या पुस्तकात आवश्यक किर्दनोंदी करा.

३. **वसू आणि विराज अनुक्रमे ३:२ प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. त्यांचा ३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे.**

३१ मार्च २०१९ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
विविध धनको		४५,०००	हस्तस्थ रोख		७५०
सामान्य निधी		३०,०००	विविध ऋणको		६६,७५०
			स्कंध		२५,५००
भांडवल			गुंतवणूक		३६,०००
वसू	१,०८,०००		यंत्रसामग्री		९०,०००
विराज	७२,०००	१,८०,०००	इमारत		३६,०००
		२,५५,०००			२,५५,०००

१ एप्रिल २०१९ रोजी त्यांनी हरीला खालील अटीवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१. त्याने भांडवल म्हणून ₹ ६०,००० आणावे. भविष्यातील नफ्यात त्याला $\frac{१}{४}$ हिस्सा मिळेल.

२. ख्यातीचे मूल्य मागील ३ वर्षाच्या सरासरी नफ्याच्या दुप्पट लावावे. मागील तीन वर्षाचा नफा अनुक्रमे

२०१६ – १७ ₹ ४८,०००,

२०१७ – १८ ₹ ८१,०००

२०१८ – १९ ₹ ७३,५००

हरी ख्यातीची रक्कम रोख आणण्यास असमर्थ आहे, म्हणून भागीदारीच्या पुस्तकात तेवढ्या रकमेने ख्याती खाते उघडा.

३. ऋणकोवर ₹ १,५०० संशयित कर्ज निधी निर्माण करा.

४. संवरण स्कंधाचे मूल्य ₹ २२, ५०० लावा.

५. यंत्रसामग्री आणि इमारतीचे मूल्य ५%. कमी करा.

तयार करा. नफा–तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती, आणि नवीन संस्थेचा ताळेबंद

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन तोटा – ₹ १०,८००, भांडवलाच्या शिलका : वसू – ₹ १,६०,०२०, विराज – ₹ १,०६,६८०, हरी – ₹ ६०,०००, ताळेबंद बेरीज – ₹ ३,७१,७००

४. **दिप आणि करण हे एका भागीदारीत ३:१ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१८ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे आहे.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
विविध धनको		४०,०००	रोकड	४०,०००
देयविपत्र		१०,०००	विविध ऋणको	३२,०००
अधिकोष अधिविकर्ष		११,०००	जमीन व इमारत	१६,०००
भांडवल :			मालसाठा	२०,०००
दीपचे भांडवल	६०,०००		यंत्रसामग्री	३०,०००
करणचे भांडवल	२०,०००	८०,०००	फर्निचर	११,०००
सामान्य निधी		८,०००		
		१,४९,०००		१,४९,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी शुभमला खालील अटीवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१. १/५ हिश्यासाठी त्याने भांडवल ₹ २०,००० आणि ख्यातीतील हिस्सा ₹ १०,००० आणावा.

२. ऋणकोवर ५% दराने सं.क. निधीची तरतूद करावी.

३. फर्निचरवर २०% घसारा आकारावा.

४. मालसाठ्याचे ५% आणि इमारतीचे २०% मूल्य वाढवावे.

५. सर्व भागीदारांचे भांडवल खाते त्यांच्या नवीन नफा–तोटा विभाजनाच्या प्रमाणात रोखीच्या माध्यमातून समायोजित करावी.

तयार करा : नफा–तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती, नवीन भागीदारीचा ताळेबंद.

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन नफा – ४००, दीप–रोख हस्तांतर – १३,८००, करण – ४,६००, ताळेबंद बेरीज – १,६१,०००

५. **किशोर आणि लाल $\frac{३}{४}$ व $\frac{१}{४}$ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको		१,२०,०००	जमीन व इमारत	७५,०००
सामान्य निधी		१२,०००	फर्निचर	६,०००
			स्कंध	६०,०००
भांडवल खाते :			ऋणको	६०,०००
किशोर	९०,०००		प्राप्त विपत्रे	३९,०००
लाल	४८,०००	१,३८,०००	बँक शिल्लक	३०,०००
		२,७०,०००		२,७०,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी त्यांनी रामला भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१. त्याला भविष्यातील नफ्यात $\frac{१}{५}$ हिस्सा द्यावा. याकरिता त्याने भांडवल ₹ ६०,००० RTGS प्रणालीद्वारे आणावे.

२. ₹. ६०,००० ने ख्याती खाते उघडावे.

३. जमीन व इमारतीचे मूल्य २०% ने वाढवावे.

४. फर्निचर व स्कंधाचे मूल्य १०% ने कमी करा.

५. सर्व भागीदारांनी त्यांचे भांडवल खाते नवीन नफा –तोटा विभाजनाच्या प्रमाणात बँक खात्याच्या मार्फत समायोजित करावे.

भागीदारीच्या पुस्तकात किर्दनोंदी देऊन नवीन संस्थेचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तरे : पुनर्मूल्यांकन नफा – ४००, दीप–रोख हस्तांतर – १३,८००, करण – ४,६००, ताळेबंद बेरीज – १६,१०००

६. **वृषाली आणि लीना या समान भागीदार आहेत. ३१ मार्च २०१८ रोजी त्यांचा ताळेबंद खालील प्रमाणे होता.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)	रक्कम (₹)
विविध धनको		९०,०००	बँक शिल्लक		६२,०००
सामान्य निधी		१८,०००	ऋणको	३१,०००	
भांडवल:			(–) संशयित कर्ज निधी	१,०००	३०,०००
वृषाली	४५,०००		इमारत		५५,०००
लीना	३०,०००	७५,०००	यंत्र		२४,०००
			प्राप्त विपत्रे		१२,०००
		१,८३,०००			१,८३,०००

त्यांनी १ एप्रिल २०१८ रोजी अपर्णाला भागीदारीत प्रवेश देण्याचे ठरविले. :

१. यंत्र आणि इमारतीचे मूल्य १०% कमी करा. संशयित कर्ज निधी ₹ ५,००० रु. ने वाढवा.

२. वृषालीने १०%कसरीवर प्राप्त विपत्र ठेऊन घेतले.

३. भविष्यातील $\frac{१}{४}$ हिश्यासाठी अपर्णाने ₹ ६०,००० भांडवल आणावे.

४. चालू खाते उघडून सर्व भागीदारांचे भांडवल खाते नवीन नफा-तोटा विभाजनाच्या प्रमाणात समायोजित करावे.

नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची भांडवल खाती आणि नवीन संस्थेचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन तोटा - ₹ १४,१००, वृषालीचे चालू खाते - ₹ ५३,८५०, लीनाचे चालू खाते - ₹ ५८,०५०, ताळेबंद - ३,३०,०००

७. मेधा आणि राधा ३:१ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणाऱ्या भागीदार आहेत. :

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
विविध धनको	८०,०००	रोकड	७८,०००
देयविपत्र	२०,०००	विविध ऋणको	६४,०००
बँक ओव्हर ड्राफ्ट	२०,०००	मालसाठा	४०,०००
		यंत्रसामग्री	६०,०००
भांडवल :		फर्नीचर	२२,०००
मेधा	१,२०,०००	जमीन व इमारत	३२,०००
राधा	४०,०००		
सामान्य निधी	१६,०००		
	२,९६,०००		२,९६,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी कृतीकाला भागीदारीत प्रवेश दिला :

१. तिने भांडवल ₹ ४०,००० आणि ख्याती ₹ २,५०० आणावे. तिला नफ्यात $\frac{१}{५}$ हिस्सा मिळेल.

२. ऋणकोवर ५% सं.क. निधी ची तरतूद करावी.

३. फर्निचरचे मूल्य २०% ने कमी करावे.

४. मालसाठ्याचे ५% आणि यंत्रसामग्रीचे २% मूल्य वाढवा.

५. चालू खाते उघडून सर्व भागीदारांचे भांडवल खाते नवीन नफा-तोटा विभाजनाच्या प्रमाणात समायोजित करावे.

६. नवीन नफा-तोटा वाटपाचे प्रमाण अनुक्रम $\frac{३}{५}$, $\frac{१}{५}$, $\frac{१}{५}$ असे राहिल.

नफा-तोटा समायोजन खाते, कर्ज खात्यांच्या माध्यमाने भागीदारांचे भांडवल खाते आणि नवीन संस्थेचा ताळेबंद तयार करा.

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन तोटा - ₹ ४,४००, मेधाचे चालू खाते - ₹ १०,५७५, राधा - ₹ ३,५२५, ताळेबंद बेरीज - ₹ ३,३४,१००

८. **३:२ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार साहिल आणि निखिल यांचा ताळेबंद.**

३१ मार्च २०१७ रोजीचा ताळेबंद

देयता		रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको		६०,०००	फर्निचर	६०,०००
भांडवल :			इमारत	७२,०००
साहिल	८०,०००		ऋणको	४०,०००
निखिल	१,००,०००	१,८०,०००	मालसाठा	४८,०००
			हस्तस्थ रोख	२०,०००
		२,४०,०००		२,४०,०००

१ एप्रिल २०१७ रोजी वरदला खालील अटीवर भागीदारीत प्रवेश दिला. :

१. वरदने भांडवलासाठी ₹ १,००,००० दिले.

२. ख्याती म्हणून ₹ ४०,००० दिले.

३. नवीन नफा–तोटा वाटपाचे प्रमाण ३:२:३ ठरले.

४. जुन्या भागीदारांनी संपत्तीचे मूल्य खालील प्रमाणे ठरविले. :
इमारत ₹ १,००,०००, फर्निचर ₹ ४८,०००, ऋणको ₹ ३८,०००

५. मार्च २०१७ मध्ये ₹ ३,००० च्या वस्तू खरेदी करण्यात आल्या. त्याची नोंद २ एप्रिल २०१७ रोजी करण्यात आली. ही देयता विचारात घ्यावी.

तयार करा :

अ) नफा–तोटा समायोजन खाते

ब) भागीदारांची भांडवल खाती

क) भागीदारी संस्थेचा नवीन ताळेबंद

उत्तर : नफा–तोटा खाते नफा – ₹ ११,०००, साहिलचे भांडवल – ₹ १,१०,६००, निखिलचे भांडवल खाते – ₹ १,२०,४०० वरदचे भांडवल – ₹ १,००,०००, ताळेबंद – ₹ ३,९४,०००)

९. **अमीत आणि बबन २:३ या प्रमाणात नफा–तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहे.**

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको	१,४०,०००	रोकड	१,१०,०००
		जमीन व इमारत	५०,०००
भांडवल :		यंत्र	६०,०००
अमीत	१,००,०००	फर्निचर	४,०००
बबन	१,००,०००	मालसाठा	१,००,०००
		ऋणको	१६,०००
	३,४०,०००		३,४०,०००

१ एप्रिल २०१८ रोजी त्यांनी कमल यांना भागीदारीत प्रवेश दिला.:

१. तिला भविष्यातील नफ्यात $\frac{१}{४}$ हिस्सा मिळेल.

२. तिने भांडवल रु. ५०,००० आणि ख्याती ₹ ४०,००० नगदी आणावी.

३. जमीन व इमारतीचे मूल्य ₹ ६०,००० आणि फर्निचर चे मूल्य १०% कमी करावे.
४. विविध ऋणकोवर ५% दराने संशयित कर्ज निधीची तरतूद करावी.
५. मालसाठ्याचे मूल्य ₹ १,१०,००० करावे.
६. सर्व भागीदारांचे भांडवल खाते, नवीन नफा-तोटा वाटपाच्या प्रमाणात समायोजित करावे. जास्तीची रक्कम कर्ज खात्याला स्थानांतरित करावी.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांचे भांडवल खाते, आणि नवीन ताळेबंद.

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन नफा - ₹ १८,८००, अमीतचे कर्ज खाते - ₹ ६३,५२०, बबनचे कर्ज खाते - ₹ ४५,२८०, ताळेबंद - ₹ ४,४८,८००

१०. ओम आणि जय यांचा ३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद खालीलप्रमाणे होता. ते नफा-तोटा ३:२ प्रमाणात वाटून घेतात.

३१ मार्च २०१८ रोजीचा ताळेबंद

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको	३०,०००	बँक शिल्लक	३,०००
भांडवल :		इमारत	१५,०००
ओम	२१,०००	यंत्र	२१,०००
जय	२१,०००	फर्निचर	९००
चालू खाते :		स्कंध	१२,३००
ओम	३,७५०	ऋणको	२७,०००
जय	३,४५०		
	७९,२००		७९,२००

१ एप्रिल २०१८ रोजी जगदिशला खालील अटीवर प्रवेश दिला.

१. जगदिशने ख्यातीचा हिस्सा ₹ ३,००० द्यावा. भागीदारांकडून रोख स्वरूपात ५०% ख्याती उचलण्यात आली.
२. त्याने भांडवल ₹ ९,००० आणावे. भविष्यातील नफ्यात त्याला $\frac{१}{४}$ हिस्सा मिळेल.
३. इमारतीचे मूल्य ₹ १८,००० करावे, यंत्र व फर्निचर चे मूल्य १०% ने कमी करावे.
४. ऋणको ५% दराने संशयित कर्ज निधीची तरतूद करावी.
५. स्कंधाचे मूल्य ₹ १५,००० ठरले.

तयार करा : नफा-तोटा समायोजन खाते, भागीदारांची चालू खाती आणि नवीन ताळेबंद .

उत्तर : पुनर्मूल्यांकन नफा - ₹ २,१६०, ओमचे चालू खाते - ₹ ५,९४६, जयचे चालू खाते - ₹ ४,९१४, ताळेबंद - ₹ ९१,८६०